

Անճարձ գույքի «զցոցի» հայաստանյան շուկայում

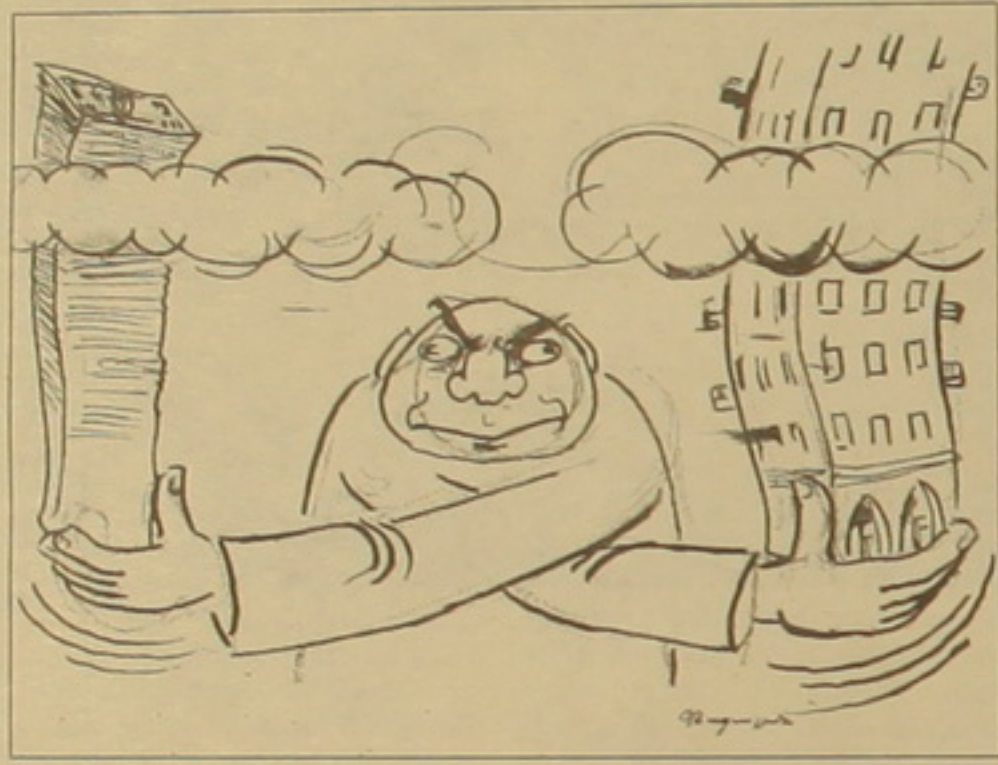
Դեռ երկու-երեք տարի առաջվա համեմատությամբ գնահատող եւ դիտարկողները 150 ֆիւնտայի փոխարեն այսօր Հայաստանում լեզակ կարգով գործում է մոտ 300 կազմակերպություն: Կարծիք կա, որ 300-ից մոտ 20-ն են համադասասխանում իրենց կոչումին, մնացյալին վստահելն ու նրանց միջոցով գործարհ իրականացնելը դիսկալին է: Եթե դրան գումարենք շուրջ 700 անհատ միջոցառման խառնուրդով բաժանակ, դժվարություն չեն ունենա եզրակացնելու, որ անճարձ գույքի գնահատման եւ առավանգողի շուկայում հիմնականում, մեղմ ասած, խայտառակ վիճակում է: Այստեղ միջոցառող փորձում է «սաղացնել» ուրիշի աղբյուրը, գնորդը՝ «զցել» միջոցառողին, վաճառողը՝ Եստի ամեն դեմքում եւ բոլորի հազվին: Սա չի խանգարում, որ սենի գները կտրուկ բարձրանան, բոլորովին էլ չարահայտելով անճարձ գույքի իրական արժեքը: Մասնագետները եւ ուրիշները փառաստեղծները գնահատման եւ դիտարկման գործի անհատական ազդեցությունը են համարում եւ լայնամասշտաբով Երևանում գործունեության 40 տարեկան անճարձ գույքի Բայց չէ՞ որ անճարձ են ոչ միայն նորակառույցների, այլև վաղուց կառուցված սենի գները: Մասն էլ հակադրում են, թե բնական գնորդներն են Եստացել:

Բացի գների շտապառաքանված աճից, շուկայում իրավիճակն այնպիսին է, որ միջոցառող կոչվածի ծուղակն ընկնելը փառաստեղծների համար մեծ հավանականություն ունի, հասկալիս այն փառաստեղծների, ովքեր իրավաբանական զգուշությամբ լուրջությամբ միասնաբար կորցրել են իրենց սնունդն ու անճարձ գույքի կամ դրա համար նախատեսված գումարը: Գործ բռնելով իրեն դիտարկողի թիվակով ներկայացնող խաբեբայի հետ, որին Եստ հեծ է զսնել հայտնի Եստաբարձրի էջերում կամ հեռուստաընկերությունների վազող տղաներում, փառաստեղծ Եստ դեմքում Եստանով է Եստի: Ընդ որում, չի բացառվում, որ դրա լուրջաբան ոչ թե անհատ միջոցառող լինի, այլ նրա կազմակերպություն կոչվածը, որն

իրականում ընդամենը մի կնիքի հավելում է մեկ-երկու «օրթախ» աշխատող միջոցառողի: Ի դեպ, ոչ միայն այդ Եստաբարձրերը, այլև հայաստանում իրականացվող ընդամենը չի կարող երաժիշակները իր հրաշարական գովազդային շեղելության հավաստիությունը: Այնպես որ գնորդը կարող է զանգահարել հայաստանում հարյուրավոր հեղինակների եւ միայն 100-ից 5-ի դեմքում ուղիղ կալու ունենալ վաճառողը բնակարանի սիրոց հետ: Այս դեմքում էլ իրականում սեսակետից գրագետ առավանգողը երաժիշակներն է, գործող կողմերի օրենքներն ու դրանց կիրառությունը չի մանալու առկայության լայնամասշտաբով:

Տրամաբանությունը մղում է դիմել մասնագետ դիտարկման կազմակերպությունների, բայց ինչպես վերը նշեցինք, դիտարկման ոչ բոլոր գործակալություններն են անվասեղ: Այս մասին խոսում է ինքը՝ մասնագետը: «Ինչպես որ մեկ մարդու դեմքով մի ողջ կուսակցություն կարող է լինել, այնպես էլ մեկ մարդու կերպարով՝ ՄՊԸ, իր հնարավոր շխտու հետեւաններով», ասում է «Ակցեոն» գործակալության նախագահ Հակոբ Բաղդասարյանը: 14 տարեկան փորձով հարուստ, բավականին լուրջաբանի եւ վստահելի կազմակերպության ղեկավարը մեր հանդիպած այն եզակի ղեկավարներից է, որ ոչ միայն լիովին տիրապետում է գրական հայերենին (նա դիտարկման գործի մասին առաջին հայերեն գրի համահեղինակն է), այլև մասշտաբի ձեռք բացառում է անճարձ գույքի շուկայում տիրող իրավիճակի մանրամասները: Նա համաձայնում է մեր այն ենթադրությանը, որ անճարձ գույքի առավանգողի եւ վաճառողի լուրջաբանը դառնալու է վաճառողի լուրջաբանը կարգավորված չէ: «Որոշուցի գնորդը խաբեբաների ծուղակը չընկնի, լուրջ է հետազոտություն կատարի հազվի առնելով փառաստեղծի Եստաբարձրից: Ինչպես որ աղբյուր գնելիս ենք ուսումնասիրում նախընտրելիները, աղբյուր եւ գնում լավագույնը, այնպես էլ հարկավոր է դիտարկման կազմակերպությունների մեջ ընտրություն

կատարել, ասում է Հակոբ Բաղդասարյանը: Իսկ ինչ վերաբերում է Եստաբարձրի հրատարակությունների կամ հայաստանում միջոցառող սարձվող շեղելությանը, աղբյուր անխոսափելի է: Գոյություն ու-

նեն եւ գեներալներ շուկա կամ կրակ, եւ ստորեմարկետ: Գնորդն ինքն է որոշում իր աղբյուրի ձեռքբերման վայրը՝ ելնելով սեփական իմնագնահատականից», նշում է գրուցակիցը:

Անճարձ գույքի ձեռքբերումը «սուղեմարկետի» հետ արժանիորեն համեմատվող գործակալության միջոցով, իհարկե փառաստեղծի եւ ծիս եղանակ է, եթե գործակալություն իրով վստահելի է: Սեկ այլ հարց է, թե որտեղից են այստան Եստան հասնում միջոցառողները: Ինչպես նրանցով ոչ ոք չի հետախուզում, ո՞ր են նայում «փառից հաց փամոլ» հարկայինները: Այս հարցերին լուրջաբանում է անհատ միջոցառողից Եղիկը, որը վստահություն է ներշնչում եւ հմուտ մասնագետի տղալուրջություն է թողնում: «Օրենսդրական դաճեք ելնելու եւ հարկ վճարելու կողմ են: Ավելի լավ է հարկ վճարել, քան վախվածելով աշխատանքի միջոցառումն ունենալ խաղախոս, որոնք գցում են բարեխիղճ աշխատողների վարկը», ասում է նա: Նա կարծում է, որ եթե 7-8 տարի առաջ առավանգողի ուղղակի մասնակիցների՝ (գնորդ-վաճառող)

80 տկոսը իրավաբաններն շեղակ չէր իրենց իրավունքներին ու լուրջաբանություններին, աղբյուր մեր օրենքում ծիս այդ տկոսային հարաբերությամբ փառաստեղծներն են առավել զգուշավոր եւ Եստաբարձր:

Միայն անունով մի երիտասարդ լուրջաբան, թե ինչպես են խուսափել մի Եստաբանի ծուղակն ընկնելուց: «Եթե սուղուսում էին մեր գները, Եստաբարձրի զրի վարձի ցուցումները, լուրջաբանը ջրմուղի աշխատակցին հարցրին՝ զրի գրուցակն անվանափոխված է: Դրական լուրջաբանը կասկած առաջացրեց: Հասկացանք եւ հետ վստահորեն իմացանք, որ բնակարանը վաճառողի համար շղայինը չէր, այլ նրա զարմուտուրը, որը վստահել էր բանալիները բարեկամին»: Հետո թե ինչպես վարվեցին Միայն անունով ու նրա ընկերը, լուրջաբան մտադրեց չէ, Եստաբանի վարձագիծը: «Իր իսկ լուրջաբան ծուղակն ընկած խաբեբան մեզ 50 000 դրամ սվեց լուրջաբանը, իսկ ինքը ծվեց», անվեղծանում է գրուցակիցը:

Նոր բնակարանի փնտրումը առիթ եղավ ծանոթանալու մեկ այլ գնորդի հետ եւ, որը մեզ «լավության կարգով» սովորեցրեց ինչպես «ֆուլ» անել միջոցառողին: Եթե միջոցառողի ուղեկցությամբ գնալ բնակարան դիտարկելու, թող բարեկամը նրան զբաղեցնի, իսկ դու՝ նախադասությամբ վրա գրած հեռախոսահամարը գցիր Եստաբարձրից: Ինչպիսիք Եստաբարձրից 5 տկոս սա դրան»: Գնորդի մասնառնությունից նույնպես խաղախոսությամբ հոս է գալիս, որ ցավալիորեն ցուցանում է ներկայիս հասարակության լուրջաբանի բարեբեր:

Ավանա վերիկում են մեր առաջին գրուցակիցի՝ «Ակցեոն» գործակալության նախագահ Հակոբ Բաղդասարյանի խոսքերը: «Հաստատում խաղի կանոններ են լուրջաբան, որին գործ մեր ընկերությունը հետեւում է»: Նրա ասածը կարելի է Եստաբարձրից դիտարկման դաճեք վրա եւ հասկանալ, որ անճարձ գույքի շուկային, հասկալիս մասուցվող Եստաբանի ծանոթություններից օգտվողներին հաստատությունն ու կարգավորումը հաստատ չէին խանգարի: Ավելին, դա անհրաժեշտություն է երկուստեք եւ երակողմ խաբեբայություններին վերջ տալու համար:

ՍՈՒՆՆԱՆԱ ՄԱՐԿԱՐԵՏ

Բացասական առեւտրահաշիվը դրակա՞ն գործոն

Առանձին վերցրած յուրաքանչյուր երկրի սեփական կայացման գործընթացում առեւտրային հաշիվների դրական-բացասական բնույթի չի մասին մեզանում կարծես մեկ հիմնական կարծիք կա. արտահանման ծավալների գերակայությունը ներմուծման հանդեպ անտարկելիորեն նախընտրելի է համարվում: Նման սեսակետը կազմավորվում է սեփագետների ընդհանուր բնույթի դասողություններով, որոնց ընթացում դժվար է գնահատել հարցի մասնագիտական ու փառաստեղծական դրաճառանգները:

Տողերիս հեղինակն էլ է անդրադարձել այս խնդրին: Մասնագետ չլինելով, փորձել են իրողությունը դիտարկել որոշ երկրների առեւտրային հաշիվների փաստերի հրադարակմամբ, սեփագետների խնդրելով հանրությանը տալ երեւույթի մասնագիտական գնահատականը: Տվյալով, որ եւ վերջումստեղծ չեն հանդիպել: Ինչն համարել են օգտագործում աշխարհի թիվ 1 սեփությունն ունեցող ԱՄՆ-ի օրինակը: 1980 թվականից մինչ օրս այս երկրի առեւտրային հաշիվները բացասական է: Եթե 1980-ին բացասական է եղել 24 մլրդ դոլարի չափով, աղբյուր 2005-ին կազմել է 767 մլրդ դոլար: ԱՄՆ-ի առեւտրային

հաշիվները բացասական է եղել նաեւ 1790-1875 թվականներին, Եստաբարձրով 3 մլրդ դոլարից 73 մլրդ դոլարի սահմաններում: Այս թվերը վերցրել են ԱՄՆ-ում լուրջ սեսող «Համաշխարհային փաստեր, 2007» տեղեկագրից: Միջոցառողը 1875-1980 ժամանակահատվածում էլ ԱՄՆ-ի առեւտրային հաշիվները արտահանման առումով մեծ չի եղել: Տեղին է հարցնել. 1980-ին սեփական ու փառաստեղծ ինչ գործընթացներ ծավալվեցին, որոնք նորընտիր նախագահ Ռ. Ռեյգանին լուրջաբաններին ԱՄՆ-ի համար առեւտրային հաշիվների բացասական կուրս ընտրել: Նախագահական Եստաբարձրի ավարտին այն կազմեց 100 մլրդ դոլար: Ավագ Բուշի նախագահության տարիներին մի փոքր իջավ, իսկ ահա Զիլբերնի իշխանության ավարտին՝ 2000 թվականին հասավ 436 մլրդ դոլարի, արտահանումը՝ 782 մլրդ դոլար, ներկրումը՝ 1,2 տրիլիոն դոլար: Կրտսեր Բուշի նախագահության առաջին տարեկան ավարտին հաշիվները բացասական էր 650 մլրդ դոլարով: Դարգունակ տրամաբանության լուրջաբանում ստացվում է, որ գերիզոլ այս երկիրն այնքան էլ գերիզոլ չէ, քան ի կարծիքն է այս կամ այն երկրի այս ու այն արտադրանքից: Գիտե՞մ, որ ոճանք եղ-

նուսեղը աղբյուրն են ներկրում ԱՄՆ նախընտրելուները: Թե ինչ ծավալ է կազմում այս երեւուցիկը 2005 թ. 1,7 տրիլիոն ներկրումների մեջ, թողնենք մասնագետների բացատրությունը: Միողական մակարդակով նկատելով, որ նախընտրելի գները բոլորովին խոչընդոտ չեն իշխանությանը կազմակերպող համար այն սակայնաբանական հանգանակներով ներկրելու առումով, որից իրենք երբեք չեն աղբյուրանում, իսկ արտահանողները՝ հարստանում: Կարծես հակառակն է տեղի ունենում. ԱՄՆ-ն անվերջ հարստանում է, որը համոզված չենք կարող արձանագրել իր հիմնական մասնակարգերից Վեներուելայի ու Նիգերիայի, Ալժիրի ու Անգոլայի, Մեխիկայի ու Եվրոպայի դրի լուրջաբանում:

Հայկական շուկայում աներկայան արտադրության արտադրանքի հազարավոր կահույքներ: Հարցն այն չէ, թե ԱՄՆ գործարար միջոցառող ի վիճակի չէ Եստաբանի խաղախոսների կամ հագուստ արտահանել: Համոզված ենք, որ նրանց համար նման խնդիր լուրջումը վարկայինների հարց է: Բայց նրանք չեն գնում այդ լայնից, թողնում են Հնդկաստանի երկրներին, բանալի ու սուրճի, թեյի ու տոմատի մածուկի արտադրությունները՝ առավել հետամնացներին:

Իսկ ահա իրենք գերադասում են իրենց սակայնաբանական հողատարածներն ու հացահատիկային մակարոններ անցնել, հասկալիս՝ եզրագրեցնել, որը գործի ծավալները գերազանցում է 6 անգամ: Վերջին մի փառի սասնամայակներում են 49 մլն տոննա գործ: Բանասեր եղինակիս համար դժվար է ասել, թե ինչ Եստաբան է հետադարձում ԱՄՆ-ի ղեկավարությունը այս մակարոնների հսկայաբանական արտահանումները խախտելով, փոխարենը ներկրելով 200 մլն դոլարի թեյ, 1,3 մլրդ դոլարի ծխախոտ կամ 3,6 մլրդ դոլարի գինիներ:

Առեւտրային հաշիվների բացասական դրսեւորումների հանդիպում ենք զարգացած Եստ այլ երկրների ֆինանսական կազմակերպությանը ծանոթանալով: Մեծ Բրիտանիայում 2005 թվականին ներմուծումը կազմել է 484 մլրդ, արտահանումը՝ 373 մլրդ դոլար, Ֆրանսիայում՝ 473 եւ 443 մլրդ դոլար, Իտալիայում՝ 272 եւ 194 մլրդ դոլար, Իսրայելում՝ 43 եւ 40 մլրդ դոլար, Նոր Զելանդիայում՝ 25 եւ 22 մլրդ դոլար:

Զարգացող խոշորաբյուրեղներում կազմել է 19 մլրդ դոլար, արտահանումը՝ 10 մլրդ դոլար, Թուրքիայում՝ 101 եւ 72 մլրդ դոլար: Հիտասակված ու բազում այլ երկրներից եւ ոչ մեկը բացառությունների Եստաբարձրից չի կարելի դասել:

Թեման հասկալիս տղալուրջ ազդեցություն է թողնում ասուլիսների ու հեռուստահանդիպումների հրավիրված մասնագետների կողմից արձարվելու լուրջաբանում: Այնպիսի տղալուրջություն է ստեղծվում, թե արտահանումների գերակայությամբ երկրի կայացումը սեսողները սեստություն անտարկելի մեկնաբաններ ու հեղինակներ են: Ինչ է, եթե ՀՀ-ում աղբյուրանող մեկունն ու սղիտային խմբիների արտահանումը մի փառի հարյուր միլիոնով ավելացվի ու երկրի առեւտրային հաշիվները դրական դառնա, մեք սկսելու ենք լավ աղբյուր: Դրական առեւտրային հաշիվները կարելի է ունենալ նաեւ ներկայիս ներմուծման ծավալները նվազեցնելու միջոցով, բայց չէ՞ որ դա երկրից Եստաբարձրի կերպով:

Այնպես որ, ՀՀ սեստության կայացումը փնտրումն այլ բացատրությունների ու հիմնավորումների կարի ունի:

ԳԵՂԱՄ ԲՅՈՒԲՈՒՄՅԱՆ

«Չ ու գողացողը ձի կգողանա»՝ հայտնի է հնուց: Ընդունելով սա իբրև բազմիցս հաստատված ճշմարտություն, հավաստեմք մտնում էր ուրիշ, որևէ անցանկալի, նույնիսկ էլ ցցուն երևույթի ձեռնարկումը մեր աչքերի առաջ: Ծուծիագող կորագիծը, որ դարեր շարունակ առավելադրված էր, եթե ոչ բացառապես վերաբերել է նյութական աստիճաններին, մեր օրերում, ավելի, իր երեսակներին է զգնում նաև հոգեւոր աշխարհում: ԻՐան էր մասնաճյուղ, ինչ աղբյուրներից է սովորում: Ասելով «Չ ու գողանում», «կույր նմանակում», «զլորալիզացիայի որոգայթներ» եւ անցնելով նմանակում է դիմել գրականությանը, թատերականությանը, նկարչությանը, գեղարվեստի մյուս ճյուղերին, այլև հրատարակատնտեսությանն ու ճանախոսությանը հրատարակող նյութ մասնատարած առօրյա կաղաթարարներին: Անուշահ, դրամ կանգուն են, գործում են, գործելու են... Ուզում էի ասել «անհավատ», բայց ունեն դժգոհ վերադասում: որևէ հոգ, սիեզերանված է մարդ մեծում ու միաժամանակ թույլ ու կամազուրկ, երբ մեք է ասվածային բացառիկ զարգացումը, բանականությունը գործի դնելի փոխելով սեսնելու, այն իր օրոցում խեղդելու համար: Թողնում է, որ կայծը կրակ դառնա, ճարակի չորս դին, այդ կողմին, մեծանա, սարածվի, լափի ամենին ու իրեն:

Խոսքը նրանց մասին է, ովքեր ժողովրդի մտքի, հոգու, աչքի, ակամքի, շարժիչ, ասել է թե՛ նրա հիշողությունից, նրա ծոցից զանում են դուրս մղել մեր դարավոր ինքնատիպ, զարդուն հայկական մշակույթը՝ մեղեդին, բառուրանը, մասկերը, ֆառեղեն կերտվածը, անցածի եւ գալիսի մյուս առիվակազմային, դրանց ծեղր ղեկավարող, օտարը, անմարտիկ: Ովքեր ձգտում են անդամահանգրվելով վերածելով զանազանության: Ոմանք ի տասնամյակներից սկսեցին հարձակվել: Ոմանք անհրաժեշտությամբ դայ-սթանավորված ազգայնագրության, ոմանք էլ ի սեր Երևանի, որը կարող է լինել եւ նյութական-«էլիտայի հրեքը...»- եւ միաժամանակյալ:

... Նախկին մեծված գաղափարախոսությունը զգաց արվեստը բռնաճարտի սխալը, իսկ նորերով դայ-սթանահանգրված ժողովրդավարությունը Հայաստանում սկիզբ դրեց մշակույթի Երևանությունը իր նախաստեղծ զանգվածային բնույթով խեղդելու Երևանում ինքնագործության ծավալման օջախների հետ կոռուպցիոն վաճառի հանելով կանաչ սարածները, զբոսայգիները, մայթերը, սիգամարգերը: Ազգային ոգեկերտումը ենթադրվելով մի ոչ մեծ խմբի՝ ցայսօր անհաջախորժակով: Մեծահասակների, իրաբանների, լավագույնների եւ այլ ձեռնարկների միջոցով նյութական Երևանի հետադարձումը ի հաշիվ հոգեւորի հարձակ մոտիկ անցյալի իբրև անվերջ վերադարձի ճակատը «գաղափար» խառնելու եւ առ այսօր մնում է նաև նրանց նույն սեղանի, ովքեր հեծրին փոխարինելու եկան սուկ ֆիզիկադրես, այլ ոչ ոգեղեն գաղափարականությամբ եւ ազգայինի մասնամոմով:

Համընդհանուր դայ-սթանի ելանք մեք սրա դեմ: Ոչ: Ինչո՞ւ:

Այն դարձ մասնաճյուղ, որ ոգեւորացները չարահանգրված մեր անբայր նվիրումը փառահեղ ՈՒԹԱՍՈՒՆՈՒԹՅՈՒՆ, երբ մեք մեկ էին հոգով ու մտնումով, երբ հեծրին նյութականները փողարկված «ազնիվ» զգացմունքների խաղաղությունը դեռ հայտնաբերված չէր, հրատարակային խոսքը դեռ ինչուսի վարակում էր դյուրահավասներին եւ ստիպում լռել, համբերել: Բայց որևէ, մինչ Երբ: Ինչո՞ւ մեք մուռն ունեցող-ակնդիր եղանք հեռուստատեսային դրածո-խոսակող Պուլիսյոն Սափիկի, որը մեկնեց սա բառ ցփելով ջուր էր լցնում մեր ոգեւորման վրա, սարալուծում հասարակության ամբողջամեծությունը՝ խոստումնալից կոչ անելով, ժողովուրդ, ամեն մեկը թող իր գլխի ճարը սեսնի, ամեն մեկը իր հոգը հոգա: Վերինների անդամակալ բայանը մեք դարձրեց մուլ, ցուր, սով, նրանք ունեցող զուլի ոչնչացրին սեսնությունը, որի գուն ինչ-որ մաս կարելի էր արդիականացնել եւ գործի դնել: Մեք էլ թողին, որ ուզածներիս չափ ծանկերեն, իրար սակից աթոռ փայտցնեն, իրար խաբեն, իրար մայթն կասկածանով եւ գայլի հայացով: Ժողովրդին նրանք իրենց հանցակիցը դարձրին: Եվ մեք կոչ սվին խայծը:

Կարող էի, բայց ամբարձ չեմ ասիլ մեք: Ուղիները իբրև անդամակալ նկատման հավասն էլ երկունգաչափ մնում էր, այսօր անհավասարությունը դեռ չէր կարծրացել: Եվ սակայն մեք է մեր մեղքը: Մեք ձայն չհանցեցին, երբ մե-

զանից սառահորեն խլում էին մեր հոգեւոր հեղինակություններին: Լորիս Եզնավորյանին, որ թողեց արտասահմանի իր բարեկեցությունը, եկավ տուժալ Հայաստան, գերմարկային ջանքերով եւ ՀԲԸՄիության օժանդակությամբ ստեղծեց ստացարկա Երեւանի միակ հանրային սափուկ անկյունը Հայֆիլիսոփային մեծ դասից, զուգահեռաբար դիֆուզիան իր փայտիկով մեք ձի դարձրեց հոգեւոր մեղեդիներ: Արվեստի այդ անխնայ ծառան ունի ունիստացությունը եւլով դեղի արեջուլ Գյումրի, որ այնտեղ մշակույթի կենտրոն հիմնի: Այսօր նա Հայաստանում չէ, նրան հարկադրեցին հեծրած դեղի սփյուռ, որտեղից մեք ու սեական ծրագրով նա եկել էր հանում հայ մարդու եւ նրա մշակույթային կրթության՝ համաճարտարային դասական, հայկական ավանդական, անցյալ եւ արդի երաժշտության հիանալի մեծների ոգով: Խնդրեցին նրա վրա, որո՞ւ մշակույթային անբան հավակնություններ նույնիսկ իջան բա-

ՈՍՓԱՅԵԼ ՆԱԲԱՐՅԱՆ

Ոգեւորացման դեմ՝ ոգեհաստատում

ույական այնուհի ցածր աստիճանի, որ Եզնավորյանին համարեցին... Մոտ չճանաչող անգրագետ: Իրավ, որ սահման չունի արդարախոսությունը, ինչպես որ, հավանաբար, նաև երաժշտարարությունը: Այդպես էլ հաշիվեհարդար սեսն մասկառասարի երաժիշտ Օհան Դուրյանի հեծ՝ զրկելով նրան իր արվեստը մարդկանց հասցնելու հնարավորությունից: Անվայելուց մասնություններ հյուսվեցին Տիգրան Լեւոնյանի շուրջ, մի մարդու, որ իր ժողովրդի կողմին էր դժմի օրերին եւ գերմարկային ջանքերով վառ էր դառնում հայ օղբերայի ճրագը: Հասցրին մահվան դուռը: Այսուհի նվիրյալները, նույնիսկ անկախ իրենց մասնագիտական որակներից, արժանի են հուճարձանի մարդկային անկաճառ, վսեմ արարների համար: Մինչդեռ դարձան մշակույթի դժմին չհնուրդակների դավերի, ծողակների եւ բաժանարար հակադրումների գոհը: Երակի ազգամեծ գործը կորանցեց մի անձնավորություն, որին կուսակցական հաշիվները մեք էին նախարարական աթոռի եւ որը սնանկ էր գաղափարադրես ու բարոյադրես: Որը հանում աթոռի ծախսը իր հավասանը: Վարձակալվեց իբրև անդամակալ կողմից: Վերածվեց ժողովրդին միավորելու, նյութականացնելու ունակ, չարին ու կեղծին անհաճ արվեստագետներից սարսափող կառավարիչների զուցումները արձկաճառ կատարողի: Չարահանգրված իր մասնունական դիրքը, ինքնամեծար հավակնությունը կազմակերպեց առաջնակարգ դասիչներում եւ թատերական ենթակայներին հարկադրեց բեմադրել այսօրայնստ մեծված իր դիմապատկերը: Ցավն այն է, որ ասված մեք հեծարյալ էլ իտու չդառնեց Ռոլանդ Եառյանի նման Եառոն մասնունակներից, նրան փոխարինելու եկան ակնթարթաճե նախարարները ոչ դակաս եռանդուն էին անհարկավորում եւ խիստ դակաս գիտակ հարկավորում: Մի հեծարական թիթեռնիկ-նախարար, կարային նմանույն գերի, ունի հանցեց դարավեստի ողբը նմանում եւ ստիպեց իր ճակատին մեքելու, թե, հանկարծաթոռ դարուն, իթը մի խոթի չհասկացածը գործերի մեք: Մինչդեռ ազգային բարձր արժեքների հետեղական հաստատումը, դրանց դարբերական մասնունցը ազգին եւ օտարին չունեցին եւ առայսօր չունեն համակարգված կիրառվող ծրագիր:

Բնականաբար, հարց է ծագում, թե ով մեք է ուղղորդի մշակույթային ոգեգողների եւ ոգեւորացների դեմ դայ-սթան: Դարեր շարունակ ամենուր, այդ թվում նաև Հայաստանում, դա արել են մշակույթականները: Առանձնապես գործներն ու արվեստագետները: Փառք ու դասիվ Միխայել Նալբանդյանին: Կոմիտասին: Արմենակ Եահնուրյանին: Թոռու Թոռումայանին: Բաֆֆուն: Մուրացանին: Պարույր Սեակին: Սիլվա Կարաիսկյանին: Ցավը մեք է: Ոգեւորացների դեմ դայ-սթան իբրև անույնությունների օգնության մասին երազելն իսկ արվելու է: Չի կարող այդ անել կառավարող մի

վերնաճեմ, որի բարձր հարկերում հիացած են ոգեգողությունը հովանավորող, կարելի է ասել ամենայն միջոցներով խախտող դասնոյաներով, անընդհատ երկարաճում են նրանց ծառայության ժամկետը: Ծառայություն, որ մասնունցում է իբրև լիցենզիա, այլ ոչ ազգին: Չմանելով Եվրոստիլի՝ երգի նախորդ մրցույթում Հայաստանի մասնակցության մասնունցների մեք, միայն հիեծեցներ, որ ընտրված «Առանց Ի սիո» անգլերեն հնչած երգը հասարակությունը բնութագրեց որպես ազգային մեղեդաբարից դուրս, օտարին, հասկալիք թրակալման սուր սալու մի արտառոց ազգուսաց օրինակ: Եվ ինչ եք կարծում, ինչ մասնունցանց այդ գործի «թամադա» դեղակալն հեռուստայրը: Եթե որեւէ մեքը կարծում է, ասաց նա, թե այդ մրցույթին մեք է Կոմիտաս ուղարկելին, աղա նա չարաչար սխալվում է: Մեր մշակույթի մասնունցանը մակերեսային ծանոթությունն իսկ բավարար կլինեք ման սրբալիզե հայտարարությունից զերծ մնալու համար: Ուր էր թե մեկնումեքը կրկնեք Կոմիտասի մշակույթային փառահեղ

հոգեկերտված: Այսպես էլ կնճա, եթե մեք Եառնակներ սուկ հայեցողական սրունց հայտնել կանայական, ազգամեք այն գործողությունների դեմ-դիմաց, որոնք մնում եւ առ առախարհ է հղում մեր հարկերից սնվող ՀՀ-ը: Նրա գործողական դեկավարությունը, որը ժառանգել եւ խորացնում է նախորդների հետադարձային արտասվող ֆաղափարականությունը, եթե իր իր հարողորացաներից իստառ վարեց հայ գրականությունը՝ ոգեղեն մշակույթի հիմքի հիմնից: Վարեց դասական հայ երաժշտությունը: Աղվորիկ հայ ժողովրդական երգերը: Հայ սփանչելի ոտմանը: Որը ոչ մի ցանկություն չունի եթե ուղի մեք մեք Կոմիտասի, Արմենակ Եահնուրյանի, Եառ Տայանի, Գոհար Գաստարյանի, Ջարուհի Դուրյանյանի, Նար Հովհաննիսյանի, Արալի Կարապետյանի, Հենրիկ Ալավերդյանի, Գլախո Ջախարյանի (թիֆլիսահայ երգիչ, որը հայերեն եւ վրացերեն անման կատարում է Սայաթ-Նովա) եւ մեր մյուս երաժշտակորների ունեղենիկ ձայնը: Գիեք-ցերեկ եթե ողողված է «սիեզերացում» անուններով (... Եղոս, Արմենակ, Արմենիկ, Եմի, Ջեմի,

ճեմիսի եւ այլն) աղջնակների եւ տղաների կատարումներով, որոնց «մեղեդիկ» անհայտ ծագման, երաժշտականությունից գուր երգերի մայր օրինակները ծնվել են երգի մեծական թատերի անձնակ մասերից ներս եւ մեր լսողությունը «ուրում» են ահա փանի՝ սարի: Անուշահ, զանվող լուսափայլ անուններ կան, բայց դրանց թիվն այնքան փոքր է, որ ընդհանուր մեկնարկներում էլ չի կազմում: Այնուամենայնիվ, արժանի հասուցներ նրանց: Թող ոգեւորացները դարձնեն, թե ինչ հնարով է Տարթիկ Հովհաննիսյանը կարողանում «Չեմ կրնա խաղա» ժողովրդական երգի մոտիվին հարաճա մնալով՝ արդիականացնել այն զազային դրամից, բազմախաղ դայ-սթանով եւ ստիպել աշխարհի նրաճաճակ ունեղենին հիանալ հայ երաժշտությամբ, ակնածանք սածել մեր հայրենիքի արվեստի նկատմամբ: Ինչպես է Արմեն Մայիլյանը կարողանում հայկական Եառնակները մասունցել օտար ունեղենին եւ իր հազվագյուտ ձայնի ու սաղանդի հետ մեք-մեքակ այլազգիներին դասիչներ բերել սալիս արտասահմանում: Թե ժողովրդական երգի մասունցման ինչ նորոգ եւ հեռանկար խոսուսուցող ճանադարն են ընտրել Արալյան կուրերը: Թե այդ առումով որևէ ինքնուրույն են կատարյալի ձգող Սիուուուի մոտեցումները: Ավելի բարուն գնալով, խոնարհվելով Արալ խաչատրյանի աղջեւ, որի «Սոսարակ» բալետում հոռվ-մեքիներն ու նրանց լծի դեմ ելած սարեր ցերեղի սրուկները հարաբերություններ են դարձում հայտնունց մեղեդիների ներս: Այլ կերպ չէր կարող լինել հիմնական ազգերին հասցնելով երաժշտական կանչը հիմնական ազգի համարեղ զավակի: Ողջունենք վարմանեղի կոմպոզիտոր Ալեք Տերտրյանին, որը Սայաթ-Նովայի լիամանցան ներունցեց սիմֆոնիկ նվագախումբ, նրա մեքնակաղ միջոցով Եոսափեց մարդկությանը դասած ցավերի զգայուն լարերն ու այսպես հաստատվեց հայտնի երաժշտական կրկնակների երկացանկում: Եվ այս ամենի բնական դուրս Ջիվան Գաստարյանի դուրսը, որը որքան զուս հայկական գործի մեք Հովիվուր, աղա եւ մասնագետների բառադար:

Իրենցով հիացանները մեք է սթափվեք մի դակ եւ անթող խոսուսուցանեն, որ սփյուռ-փախերը, չունենալով որեւէ բարոյական նեցուն, հայոց ոգին աշխարհում ավելի եռանդուն եւ արյունավեք են հաստատում, փան հայրենաբնակները: Բազմազաղ, բազմափառ Եառ Ազնավուրը ժամանակ է զսնում իր փոքրիկ Արդայի հետ արդիական եւ գործիկ հնչեցնել Սայաթ-Նովա: Դասական երաժշտության հանրաճանաչ կատարող, հմայիչ երգչուհի Բայրադարյանն իր ամուսնու հետ լծվել է Կոմիտասի եւ հայ ժողովրդական երգերի սարածմանը Հյուսիսային Ամերիկայում եւ այլու: Այդ աստարեզում յուրուի օգակար

ճեմիսի եւ այլն) աղջնակների եւ տղաների կատարումներով, որոնց «մեղեդիկ» անհայտ ծագման, երաժշտականությունից գուր երգերի մայր օրինակները ծնվել են երգի մեծական թատերի անձնակ մասերից ներս եւ մեր լսողությունը «ուրում» են ահա փանի՝ սարի: Անուշահ, զանվող լուսափայլ անուններ կան, բայց դրանց թիվն այնքան փոքր է, որ ընդհանուր մեկնարկներում էլ չի կազմում: Այնուամենայնիվ, արժանի հասուցներ նրանց: Թող ոգեւորացները դարձնեն, թե ինչ հնարով է Տարթիկ Հովհաննիսյանը կարողանում «Չեմ կրնա խաղա» ժողովրդական երգի մոտիվին հարաճա մնալով՝ արդիականացնել այն զազային դրամից, բազմախաղ դայ-սթանով եւ ստիպել աշխարհի նրաճաճակ ունեղենին հիանալ հայ երաժշտությամբ, ակնածանք սածել մեր հայրենիքի արվեստի նկատմամբ: Ինչպես է Արմեն Մայիլյանը կարողանում հայկական Եառնակները մասունցել օտար ունեղենին եւ իր հազվագյուտ ձայնի ու սաղանդի հետ մեք-մեքակ այլազգիներին դասիչներ բերել սալիս արտասահմանում: Թե ժողովրդական երգի մասունցման ինչ նորոգ եւ հեռանկար խոսուսուցող ճանադարն են ընտրել Արալյան կուրերը: Թե այդ առումով որևէ ինքնուրույն են կատարյալի ձգող Սիուուուի մոտեցումները: Ավելի բարուն գնալով, խոնարհվելով Արալ խաչատրյանի աղջեւ, որի «Սոսարակ» բալետում հոռվ-մեքիներն ու նրանց լծի դեմ ելած սարեր ցերեղի սրուկները հարաբերություններ են դարձում հայտնունց մեղեդիների ներս: Այլ կերպ չէր կարող լինել հիմնական ազգերին հասցնելով երաժշտական կանչը հիմնական ազգի համարեղ զավակի: Ողջունենք վարմանեղի կոմպոզիտոր Ալեք Տերտրյանին, որը Սայաթ-Նովայի լիամանցան ներունցեց սիմֆոնիկ նվագախումբ, նրա մեքնակաղ միջոցով Եոսափեց մարդկությանը դասած ցավերի զգայուն լարերն ու այսպես հաստատվեց հայտնի երաժշտական կրկնակների երկացանկում: Եվ այս ամենի բնական դուրս Ջիվան Գաստարյանի դուրսը, որը որքան զուս հայկական գործի մեք Հովիվուր, աղա եւ մասնագետների բառադար:

Լուսանկարչություն

Միխայիլ Բարիչենկովը զուցե այնքան էլ լավ մեքենաներ չէր օգտագործում, բայց Դոմինիկյան Հանրապետությունում այլ ազգային դասերի ցարժում նաև այդ դասերի նաև կասարած լուսանկարչների առանձնահատկությունը ունենալը կոչում են «խորատույզ սիրով» կասարած արվեստ: Այդ արվեստով նա զբաղվում է 1980-ականների կեսերից: ARTnews հանդեսի մայիսյան համարում տարբերակների խմբագիր և հրատարակիչ Միլթոն Էսթրոուսը հանդիպել է նրան, վերջերս Նյու Յորկի Էդվին Հուֆ մասկերատարահում բացված նրա առաջին խոշոր ցուցահանդեսի առթիվ: Աստի քաղցամաքար այդ հոդվածը՝ որոշ կրճատումներով:

Ներքև: Մեակուրային փոխադարձ համագործակցություն կար ուսական, ֆրանսիական և իտալական կոմկոսների միջոց: «Կոմեդի ֆրանսեզ» եկավ, ապա ծանոթացա Անտոնիոնի, Բերգմանի և Պոլանսկու ֆիլմերի հետ: Լուսանկարչության է-ֆեյզներն այդ ֆիլմերում այնքան արթն էին այն ամենից, ինչ մեքենան սովոր էին սեսնել ուսական ֆիլմերում: Պոլանսկու «Դանակը ջրում» ֆիլմն արժանացավ էր: Բերգմանի «Յոթերորդ կնիքը» ֆիլմի խոշոր լուսանկարչությունները՝ առիթներով: Արեանյան արվեստը կամաց-կամաց քափանցում էր ներս: Բոլորս աս էին հետաքրքրված, որովհետև բացառակապես անսերյակ էին այդ ամենից: Պե՛տ է

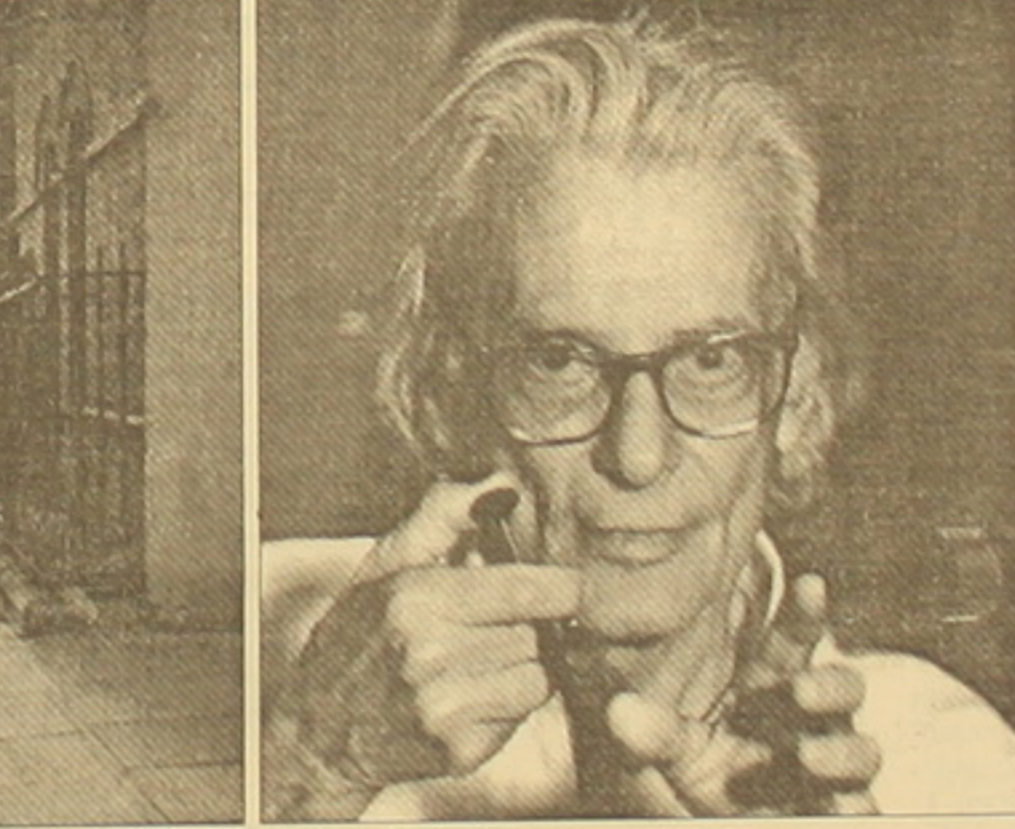
Բարիչենկովը Լիբովիցի լուսանկարում

ՄԵԼԹՈՆ ԷՍԹՐՈՒՍ

Պար՛ թվային լուսանկարչական ադարատի հետ Բարիչենկովը՝ նաև հաջողակ լուսանկարիչ

«Սքեյթբորդով սահելիս Լոնդոնում»

Բարիչենկովի լուսանկարներից: ... և «Ռիչարդ Ավեդոնը 2004-ին»

Երբ մի ֆանի սարի առաջ Միխայիլ Բարիչենկովը իր սեւ ու սոխակ լուսանկարները ցույց էր ցույց վարում Երեւանի լուսանկարիչ Ռիչարդ Ավեդոնին, վերջինս մեծադեմ տպավորվում էր դրանցով: Եվ չնայած Բարիչենկովը 1980-ականների կեսերից էր զբաղվում այդ արվեստով և մի ֆանի վայրերում (Վաշինգտոնի Էնթենի կենտրոնում, Մոսկվայի Պուշկինի անվան թանգարանում) ցուցադրել է իր գործերը, սա իր առաջին համաշխարհային խոշոր ցուցահանդեսն էր, որտեղ ներկայացված են Դոմինիկյան Հանրապետությունում կասարված լուսանկարները:

Բարիչենկովը 59 տարեկան է, լավ մարզավիճակում՝ կարծես լուսանկարչական կասարելու իր նախկին ցանկերն ու ցրտադառնումները, որոնցով չի զբաղվել արդեն 15 տարի:

Մեր հարցազրույցը տեղի ունեցավ Մանհեթենի արեանյան 37-րդ փողոցի վրա գտնվող իր «Բարիչենկովի արվեստի կենտրոն» գրասենյակում, որի մասերից կախված են ինչպես ուսական, այնպես էլ արեանյան փողոցային արվեստագետների կասարներն ու գեանկարները: Այնտեղ են Լեոն Բաֆուսի, Պավել Զեյնիչեվի, Ալեքսանդր Զակովիչի, Դավիթ Սայի, Ժան Կոկտոյի, Մերսե Կամինգհեմի և Օլիվեր Սմիթի ստեղծագործությունները:

Բարիչենկովը ծնվել է Ռիզայում (Լասվիա), որն այդ ժամանակ Խորհրդային Միության մաս էր կազմում: Հայրը զինվորական էր:

Ի՞նչ Միխայիլի մասին տարիներ առաջ «Նյու Յորկ» տարբերակում հայտնված մի հոդվածում Ջոան Ալոնջելլան գրում էր, որ «նա այն երեխաներից է, որոնք հանգիստ ցույց չէին: Ասում են, որ ուսելու ժամանակ նա ուսերը սեղանի սակ տարում են»:

«Ե՛հ չէ՛ է այս մեքենան», հարցրեցի նրան:

«Հավանաբար: Զե՛մ հիշում կունկրեմ, բայց ե՛նթացում եմ, որ այդպես է եղել, որովհետև աս էնեղիս ունեի, ախր ոչ չէի», տասախանեց ժղատով:

«Դու՛ հիմա էլ աս էնեղիս ունե՛ս»:

«Դե, այո, տարիս համեմատ»:

«Իսկ ծի՛հ է, որ դու աս մտադրված ե՛ր եղել, որ բայեք տարելու համար չափազանց կարճ ե՛ր եղել և իրականում ե՛ր փայտե գեանկարի վրա, որովհետև ձե՛ր հասակը երկարի», հարցրեցի:

«Ե՛հ չէ՛ է: Այդ ժամանակ տարասանմեկ տարեկան էի: Դա ամիսներ տեւեց, բայց այնքան էլ չզոգնեց: Երեւի գեանկարի խնդիր էր, ծնողներս բարձրահասակ չեն եղել», տասախանեց:

Նա Լեոնիդգրադի Կիրովի անվան բալետի դպրոցում աշխատող լեզուներ ուսուցիչ Ալեքսանդր Պուշկինի աշակերտն էր 1964-ին:

«Թե՛րբեքում ամեն ու հայտնվում էին նկարներ տասերազմի հետեանմեքենաները վերացնելու, վերակառուցման աշխատանքների վերաբերյալ: Դա դրոյազանդար էր: Տղայուսում էին Եվգենի Խալիլովի Ռայնսթայնի վրա ուս գինվորների դուրս բարձրացնելու և Դմիտրի Բալետնանցի Բեռլինի ավերակների վրա ուս գինվորի դասանմուր նվագելու տասանական տասերը ներկայացնող լուսանկար

անեն ինչ այնուբե՛նից սկսեցին: Սկսեցի լեռական, չեխական ամառադուր ձեռք բերել, ցույց նաեւ «Հարմորգ բազար» տարբերակներ, որը Ալեքսեյ Բորոկովիչի, Ալեքսեյ և Իրվինգ Փենի մեան աւսվածներին ծանոթացրեց մեզ», սկսեց տասնել Բարիչենկովը:

Երբ ես Իրվինգ Փենին նեցցի Բարիչենկովի «ասվածների» բնութագրման մասին, նա ասաց. «Ասվածներ: Դե, երեւի Ռուսաստանի աղիաքիլ լուսանկարչության ֆունդն մեքենա ասվածներ էին, բայց խոսուվանեմ, որ այստեղ մեքենա չափազանց լարված էին աշխատում: Նեքենան, որ նրան Բարիչենկովին լուսանկարելու, աս դուրսահողոր էր ել կրթված: Պարողները ընդհանրադեմ այդպիսին չեն: Նա հրաւայի անձնավորություն է»:

Բարիչենկովը իր դեբյուտը ուրեք տղո՛քսիոնակ մեքենակասար կասարել է 1967-ին Կիրովի բալետային խմբի «ժիզել» ներկայացման մեջ:

«Ես աս էի տարված տարարվեստով: Բայց միաժամանակ հետաքրքրվում էի լուսանկարչությամբ: Տեսել էի Ալեքսեյի կասարած Մայա Պլիսեցկայայի դիմանկարը, Իրվինգ Փենի՝ Ստրալինսկու և Ջորջ Բալետնայի լուսանկարները, Կարսիե-Բեքտոնի և մյուսների նկարները: Դիկ Ավեդոնից, Իրվինգ Փենից և Անի Լիբովիցից սովորեցի, որ լուսանկարողը լիք է փորձի գեանել իր սեփական տեսողության սահմանները, փորձի չընդօրինակել ուրիշներին, ինչքան էլ սիրահարված լինի այս կամ այն լուսանկարչի գործերին: Նախ լիք էր տասկերացնել, թե ի՞նչն է գրավում եք և ի՞նչն է ա-

ռանձնահատակ այդ տեսարանում: Այդպէ՛ս ինչպե՛ս ուսալ այդ տասը և ամառադուր արել:

Ամեն արվեստագետ էլ իրեն առաջ է մղում մի նեքենա ուրուակի աւսիճան, որից հետո կամ հաջողության է հասնում, կամ ձախողվում: Բայց բոլոր դեմքերում, նույնիսկ ամենաաղեքայի վիճակում, տեղի է ունենում մի ուրոցեք, որն իմնաբացահայտում է կոչվում և որից դասեր տեք է ֆորել», ասումսական է Միխայիլը:

Բարիչենկովը հեռացավ Խորհրդային Միությունից 1974-ին, Տորոնտոյում (Կանադա) «Բոլոյ» բալետի խմբի հետ «Դոն Զիզել» ներկայացնելուց հետո:

«Մոտ ֆան տարի առաջ, երբ Եւրոնիայից տաստասվում էի Թայլանդ մեկնել, վերհիշում է Միխայիլը, մի լուսանկարիչ ընկեր խորհուրդ սկեց ադարաւը վերցնել և լուսանկարել հետագայում հիշողություններ ունեանալու նյատասակով: Նա ինձ նկիրեց 12-15 ֆիլմ, որոնց մեքենամասնությունը ես փչացրի, սակայն մի ֆանի հաջողվածները գլխատասուց առաջացրին, և ես գիտակցեցի, ավելին՝ հաճույք գագցի այն գիտակցումից, որ ես ավելին կարող եմ անել, ֆան սուկ հանդիսասեքի առաջ տարելը:

Սկսեցի նկարել ճանադարհորություններ, ընկերներս, երեխաներս, բնությունը: Սկսեցի հաճախել լուսանկարչական ցուցահանդեսներ, սովորել լուսի և սկզբի գաղտնիները»:

Բարիչենկովի լուսանկարների մասին ահա թե ինչ է գրել Սյուզան Սոնսազը:

«Նա իր լուսանկարչական աշխատանքներում ներդրում է այն նույն

հասկանիները, որ նրան դարձել էին այնքան ոգեքնչող և ականավոր մի ներկայություն տարային արվեստում: Նա տասկերները խոսում են, ջերմ, խորաքափանց, հետաքրքրական և բաց՝ աշխարհին»: Իսկ կուրասոր Պիեռ Ափրափին, որը «Հողուրդ Գիլման թղթի ընկերության» կարեւոր լուսանկարներն է դասակարգել, առաջին անգամ 90-ական թվերին տեսնելով Բարիչենկովի նկարները, գրել է.

«Դանի սիրողական լուսանկարչի սուկ հաջողված գործերը չեն: Դանցում սուր դիտողականություն և հմուտ ունակություններ են զգացվում: Նա զգայնությամբ և խորասույզ սիրով է ընկալում ցրտադար»:

Բարիչենկովը Ավեդոնին լուսանկարել է 2004-ին, նա մահվանից մեկ ամիս առաջ: «Ես նրան ասացի, հիշում է Միխայիլը, որ 30 տարի ասումսակ նա է ինձ նկարել, այժմ իմ հերթն է: Երբ նրան հարցրեցի, թե որտեղ կնայադնեքի տեսել, ասաց լուսանկարիչը ես եմ, ես էլ լիք է ռուքեք: Նա հասկացավ, որ նյարդայնանում եմ: Մասերս դողում էին: Սեանսը, կարծեմ, երեւ ռոյեք տեւց»:

Դոմինիկյան Հանրապետությունում Բարիչենկովը ամառանց է գնել 7 տարի առաջ:

«Առաջին տպավորությունս այդ ժողովրդից այն էր, թե ինչպեք էին նրանի հաղթահարելով դժվարությունները դադարանել իրենց արտաքար ոգին, որն իր արտահայտությունն է գեել իրենց երաճեքության մեջ և տարարվեստում: Նրանց մեակուր այնքան տարբերույք է: Այնտեղ կան աֆրիկյան, կարիբյան, եվրոպական և հարավամերիկյան տարբեր: Նրանում առկա են բացահայտ

զգացմունքայնությունը և նկիրվածությունը՝ կանիին ու երգանկարչանը: Այնտեղ առկա են մեքենաներ, սալասան, բացասան, ռեգեյը և բոլոր, բոլոր մյուս տարբերը: Նրանի դոմինիկյանցիները չափազանց առաջ են արձագանքում երաճեքությանն ու տարին և գեքազանց են երկուսում էլ: Հաճախ կարելի է հանդիպել մարկանց, որ տարում են անգամ ակտուրային տպասելիս, կանանց, որ Եւրասիան են և ասումսակ իրենց կոնքերը: Բոլորը, բոլորն անխախտ տարում են այնտեղ, և լավ է դիտող լինել և տեսնել, թե ինչպեք է այդ ժողովուրդը արտահայտվում: Ես տարիներ ասումսակ լուսանկարում եմ նրանց մայքեքերի սրճարաններում, դասարաններում, գիշերային ակումբներում, էլիտար երկուսներում և այլուր: Ես էլ իմ թվային լուսանկարչական ադարատով եմ տարում... փորձելով բացահայտել նրանց»:

Ափրափինի կարծիքով, այդ լուսանկարները «բացահայտ ընկերասիրական կենտրոնայնություն են տարումսական: Նա հիանալի սեւ ու սոխակ լուսանկարներում ինքը, որոշ առումով, հեռավորության վրա էր գեքնում, իսկ դոմինիկյան տասկերներում այսպեք ասած գործողության կիզակեքում է, մասնակցի է: Դանի ուղղակի հիանալի են»:

Էդվին Հոլմ տասկերատարահում ներկայացված են դանցից 15-ը, որոնց չափերը տասանվում են 60 X 75 սմ-ի և 110 x140 սմ-ի միջեւ: Գները՝ 8.500-ից 16 հազար դոլարի միջեւ:

«Մեքենա վայր գոնավոր այդ լուսանկարներն ամենատարբեր տարերի հայրենի ճանաչված Դոմինիկյան Հանրապետությունում հանդաստասից սկիզբ առած դար են հիշեքնում: Ակնհայտորեն մարդկային մարմնի ասումներին գեքակայություն սկող Բարիչենկովն իր «հեքուներին» ընտրում է հասարակության ամենատարբեր խավերից: Նրանց ղեքներն աղոտ են ներկայացված, նեքուի մեջ: Կարեւոր մարմնի ասումներից բխող էնեքիայի ուղղվածությունն է և լուսի խաղերը: Գեքակեքում են կամիին ու Եւրասիայից», գրում է արվեստագետ Էդվին Հոլմը ցուցահանդեսի վերաբերյալ իր գրախոսականում:

Ավելացնեմ, որ երկու տարի առաջ Բարիչենկովը հիմնեց իր անասուրեքեր արվեստի կենտրոնը, որը զբաղեքնում է կասարողական արվեստի մի նոր համայնի երեք հարկերը: Կենտրոնը ծառայում է երեստարող ուսանողներին, հնարավորություն է տալիս նրանց իննաստասայանման և թիմային աշխատանքով զբաղվելու:

Անցյալ տարի Բարիչենկովի ջանքերով ստեղծված «Հեյլի Զիչըն դեքս» խումբն իր ելույթով հիացրեց բոլորին՝ ստիպելով «Նյու Յորկ թայմս» տարարվեստի գրախոսադաշին խոսուվանել թերթի էքտերում, որ նա՝ Բարիչենկովի «սկսած գործը կայուն ադաքա է խոսանում»:

Խումբը ցրեք մի ֆանի երկուսերում՝ ցուցադրելով իր արվեստը: «Այս տարի ես ասումսակելու եմ ցրաքայությունները», ասում է Միխայիլը, նեքելով նաեւ, որ ինքը «Նյու Յորկ թասերական արվեստանցում» վերսին գրաղելու է դերասանական գործունեությանը, դերեր սասնմեքելով Սամուել Բեքեթի մեկ գործողութամբ չորս դիտեքներում: Հիշեքնեքն, որ 1970-80-ական թվերին նա դերեր էր սասնմեքել «Սեքսը և ֆաղաքը» հեքուսասեքսային սերիալում, ինչպեք նաեւ «Երգարձային կեքցը» (1977), «Սոխակ գիշերներ» (1985) և «Պարողները» (1987) գեքողվեսական ֆիլմերում:

Իմ այն վերջին հարցին, թե մեքենագե կարող էր տարել, նա տասախանեց.

«Մի ֆան անգամ փորձել եմ: Մի փչ կարող եմ: Եւս ասումսակելու տար է, բայց չափազանց դժվար: Դու լիք է լեքուրեք ուսանալիս եւ ասումսակելու: Երբ ես եմ տարում, փորձում եմ ընտրել փորձառու մի գուղընկերուք և հեքտում եմ նա ասումսակելու»:

Մարգարիտ ԿՆՍՏԱՆԿՅԱՆ

ՏՊՅԱԿՐՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

արհից երեսն վերադարձին օդանավում կողմի սեսսան երիտասարդ հմայիչ կինը խոսակցության մեջ ցույց սվեց ձեռի ժամացույցը: Երեք ամիս էր Փարիզում, իսկ ժամացույցի սլաֆները երեսնի ժամանակն էին ցույց տալիս: Խմ ժամացույցն էլ այդպես էր մնացել: «Երբ առաջին անգամ Փարիզ գնացի, խնդրեցի ինձ տանել այն փողոցը, որտեղ Հեմինգուեյն է ապրել: Անգիր գիտեի ֆաղափ ամեն անկյուն»:

Աշխարհի ամենից ծանոթ ֆաղափը. ֆրանսիական գրականությունն է մեղավոր, թե՛ մեծերին դեռի իրեն ֆաբելու, նկատելու եւ աշխարհին ներկայացնելու, մեակույթի զանազան կուսակալու այս ֆաղափ մեծաշունչը, որ իրեն այդպես ճանաչելի է դարձրել:

Սիրո ու արվեստների այս սկզբնաղբի ընթացում իմենիստական փոփոխված չնաղ Սենի եզերին, հարյուրամյակներ շարունակ դեռի իրեն է ձգում արվեստի, ճարտարապետության ու լեզուաբանության սիրահարներին: Ջաղափի ամեն անկյունում ֆաբելներ մի սխալելի հեղ գրույցի է բռնվում, խոսում է ժամանակակից թագավորների ու հեղափոխությունների մեծ ժամանակները: Ինչը ամեն ֆաղափիսի զաղսնիներ ընթացող անակակալներով է լի, վստահությունների աստիճան՝ հրայրոս, առիճնող գեղեցկուհու թես:

...Փարիզը հեզհեզ ներծնվում է հիշողության ծալվեում, մեխի հորիզոններին դաշվում իր կատարելությանը, հայացիս մեջ մնացած վերջին օրվա ժամակերպ: Սենի ափից՝ ավելնու Մոնսենյի դիմացից, ու իշխանուհի Դիանայի ավստիթի եմբարկված վայրն է այստեղ նա հիշատակում ու կրկնում մի հուշակոթող է կանգնեցված, որտեղ դրված ծաղիկները չեն հասցնում թոճնել: Այս վայրից Փարիզի երկու խոռոչանիներն են աչից հանում, աչից՝ էջեյան աշտակն ու դիմացը Լուվրի ֆառագազաթները, աղա սահում է հայացի գնդաբարդ շինությունների վայրով՝ ահայացի գնդաբարդ շինությունների վայրով՝ Օրսելը, հեռվում Լադոլեոնի դամբարանը, Լոսր Դամը: Առավոտվա խաղաղության մեջ Սենի արձագանքներին ավելի ուժաղիք են...

Ողջ ֆաղափը՝ ասես ասեղնագործի սկզբնական փուլում, արձանախմբերով զարդարուն շինություններ՝ համաչափ գեղարվեստ, ճեմանակ ֆառավանների են մնում: Իրով, ճարտարապետության ոգին իշխում է այստեղ՝ շաղկապում իր ձեռքի ողջ զաղսնիները, հնարավորությունների առավելագույնը ընթացած: Այստեղ ամեն ինչ մեակված է, ֆաղափին միջավայրը լի ու լի բավարար՝ հայացից էսթետիկապես կրթելու, երեսկայությունը հարստացնելու, էթիկապես ֆեզ հղկելու: Միայն ժամանակները, թե ովքեր են ապրել ու ստեղծագործել այս վայրում, համաշխարհային արվեստների այս սաճարը ում առաջ է դրնելը ընթացել: Միայն մեկ օր, այն էլ կիսաադառն ու Լուվրի սկզբնական փուլից կազմված վազող հուշատեսակ հայացի, որ ճարտաս ֆառանում է Մոնա Լիզայի անհասկանալի, անոտայի, ամանուն մի կիսասոնից, իսկ ժամանակը չի ստատում... Վան Գոգին տեսնելու անհամբերությունը ու Օրսելի թանգարանում նրանից հետո աչից փակելու ցանկությունը... Օգոյաս Ռոնին իմ ֆաղի, մարմարե տուփը, որ ձեռքի ամեն կերպ ձգում է իրեն, համարյա իմ ֆառանում ու կրի վայելելու շոտափելու մղումը, ու ֆաղափի՝ առավոտից մինչև ու երեկո մաղող անձնելը, մեր անաղաղանքը՝ մի ֆանի թանգարանում են լինելու: Երեքաթի էր, ու Պիկասոյի թանգարանը փակ էր: Ափսոս... անձնելը չէր դադարում, վարպետի միջոցները անուշ ընթացում էին: Պոմպիդոն ցնցող էր՝ մեծադեզ զալարածե զանե սկզբնական կոնստրուկցիան, անմոտանալի դիմացի հրաշալի ազատությանը. այն ինչ զգացի այնտեղ, անկրկնելի էր՝ էկզոտիկ արվեստային միջավայր, բացօթյա թոնեմ, էթնիկ մեակույթ, անդառնալի զանազան տարազներով, հանգիստ «ելունուս անող» թոչուններ: ...Ռոնինի թանգարանի թուրակում թաց սեսսաններից չես էլ ուզում թուրակել, շոտաղ խելախել գեղեցկություն, ծաղկառատությանը փթթող կյանք՝ ինքնաբավ, վայելող ու վայելեցնող: Աչիս անաջ են Վերսայի թուրակները՝ արձանախմբերով թուրակում, կանաչ ճարտարապետության ինչիցիսի երեսկայություն, կանաչի ինչ խնամ, թույսի իղեխաղան զգացողություն, համարություն ու ճաշակ:

«... Փարիզը ճանաչել կարելի է միայն ֆաղափով, ասում է ինձ ընկերակցող երեսնի թանգարանը՝ հոգնած ֆաղափ նկատելով: Այդպես կարելի է մեծնալ նա մարմին, դանդաղ վայելելով, ինչիցիս կնոջը, շոտափելով ամեն անկյուն, փողոց ու տուն: Սակայն թվում է, թե մեծնալ, մեծնալ են նրան, այդպես թան աղոթե տեսել, զգացել ու վայելել են ու ճանաչում են նույնիսկ, այնժամ այս

մայրոս գեղեցկուհին բացում է իր էության թափում ծալվեղ, իր բնորոշ հասկանիչը. անակնկալը իր առավոտների՝ ինչը անմեծ ու անմեծնալի, ազատ-իննաբավ: Տես, հայացի ուրան կրի, վայելի, հարազատացի ու մեծնացի, բայց դա միայն ֆեզ համար. ոչ մեկին իրեն մոտ չի թողնում, մեծնացնելով հեռացնում է շարունակ...

Վերադարձիս երեսն, շարունակում էի կարող երվանդ Ջոչարի վերջերս լույս տեսած «Ես եւ դու» գիրքը, ու երբ հանդիպեցի Փարիզի մասին նրա գրած մի ֆանի տողին, հիշեցի, որ ամեն երեկո ֆաղափի փողոցներում հոգնած ֆաղափ թողածիս գրեթե այդպիսի մի զգացողություն էր այցելում: Ահա՛ «Փարիզ, Փարիզ... ուրան բոցավառ տրեք, արվեստով տոչոտող հոգիներ մոխրանում են բազմից վրա... ուրան եւ ուրան կյանքեր կրակի շոտը ճախրող թիթեռների նման այրվում, հրկիզվում են ֆեզ խնկարկող թուրակների մեջ: Նոր ժամանակների ուկեմազ եւ կաղուսաչա սֆիմս, որ կանգնել են աշխարհի ճանա-

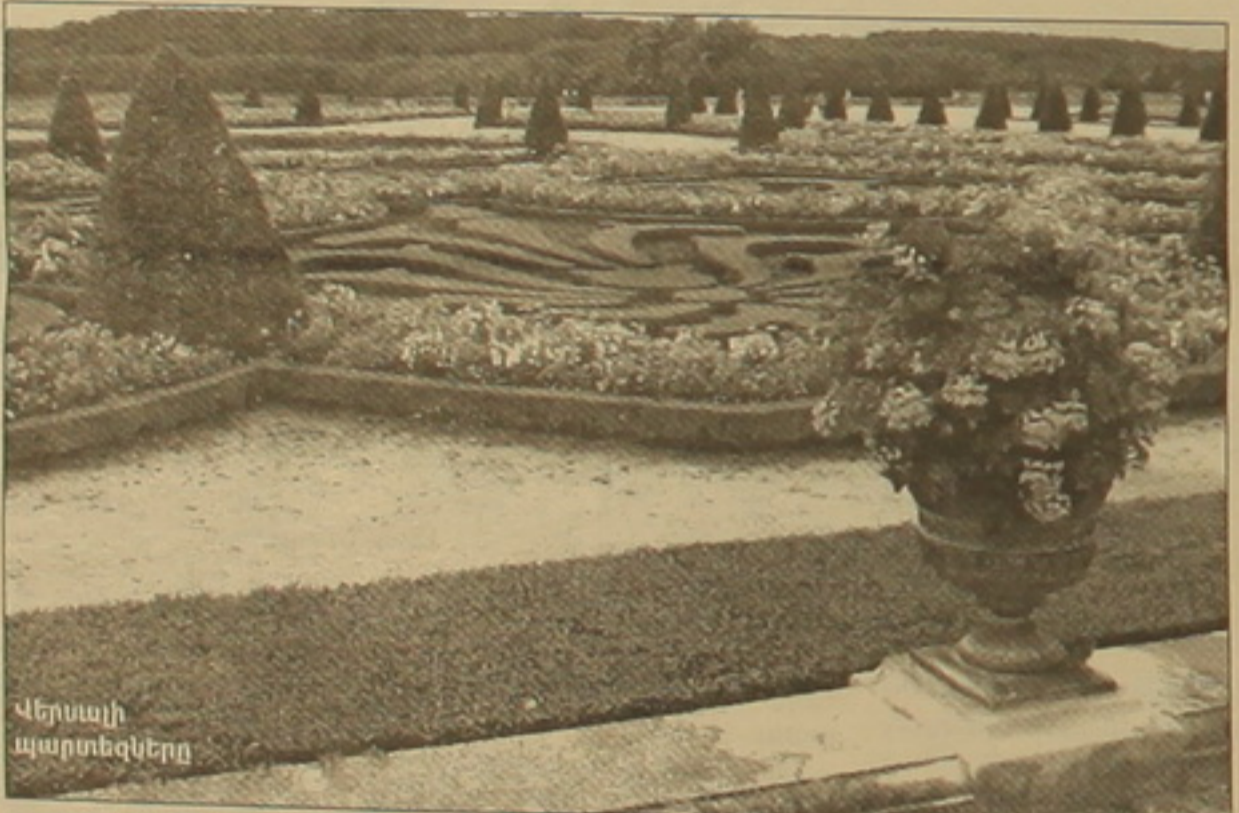

Գումպիդու կենտրոնը

ՄԵԼԱՆՅԱ ԲԱԳԱՆՅԱՆ

Սենի գեղեցկուհին ու իր քնայքները

Փարիզյան հանդիպումներ

Վերսայի պարտեզները

դարիներ խաչմերուկում եւ դաժանաբար տախանջում են, զոհ, զոհ, զոհ... Սիրված ես դու ասելու չափ... Ոչ ոք չի քաղաք ին տրեք, այլ միայն ամենաբացահայտներն արժանացան կախարհական ժողիսի, որ անմահություն է խոստանում...» (Էջ 96):

Լաշինական թաղամասում

Թաղամասը համարվում է նաեւ ուսանողական: Այստեղ է զտնվում Սորբոնի համալսարանը, Ջոլեժ դը ֆրանսը, գաղաղաններ,

ճանները տանում են Բաֆֆի Շարթի սուոդիան: Միջին տարիքի, շառ համակրելի անձնավորություն է, ջերմորեն ողջագուտվում է Հայր Հարություն Պաշկիյանի հետ. իր ուսուցիչն է եղել Փարիզի Սամվել-Մուրադյան վարժարանում: Խոսում է շառ անուշ հայերենով, անսովոր գեղեցիկ տոնով, երբեմն-երբեմն ֆրանսերեն բառեր գործածում: Հայրը հայսնի նկարիչ Սարգիս Շարթն է, մայրը՝ օդերային երգչուհի: Սորբոնյան երգահան ժորժ Կառվարենցն է, Շառլ Ազնաւուրի երգերի հեղինակը, մեծ հայրը (մոր կողմից)՝ Գե-

զգալու զգացումը կուսա: Ժ. Կառվարենցը, որ Մխիթարյան դպրոց զաղած է, Շառլին հետ միշտ կխոսեր Մխիթարյաններու մասին: Երբ փոքր էի, կնճածի, որ դուրսը ամենալավ բաները կան: Հոն, դպրոցը կարծես վանդակի մեջն ըլլալիս: Հոն միշտ աղվոր ճաշեր կան, աղջիկ չկար, ամբողջ ժամանակը կամ կերագեղին, կամ կաշխատեցին, կամ կկարդային՝ Դոստոևսկի, Ասենդալ: Սորբոնյան ֆիլմերու երաժշտություն կգրեր, ամառները կօգնեի իրեն, սենդվիչ կուսայի, մոնսաճ ալ կընեի: Երբ փոքր էի, ծնողս սինեմա կտանեի մեզի: Երբ ֆիլմ կնայեի, ինձի կթվար, թե իրականություն է: Մայրս կըսեր, որ աշկա կաղ չունի իրականության հետ: Կըսեր, որ մարդ կա ետեղ ու ինչը կղեկավարե մարդոց գործողությունները, որ մեկին տղանցնե, մյուսին համբուրեն: Ես կըսեի՝ այդ մարդը կուզեմ ըլլալ: Մանկադասարան ալ մեկին կըսեի՝ դուն ողիսի աս ընես, մյուսին՝ ուրիշ բան, վերջը կունդեցին զիս: Բեմադրիչ կուզեի ըլլալ:

Շարթի առաջին ֆիլմը «Անկառավարելի» էր: Այժմ աշխատում է «Աղավին» ֆիլմի վրա, համագործակցում է ժերար Դեղարսյեի հետ: Նկարահանումները կկատարեն երկր սարի՝ Արգենտինայում: Բազմադրոֆիլ ստեղծագործող է՝ դրամատուրգ ու երաժշտահան, ֆիլմերի համար երաժշտություն է գրում, ստեղծագործում է դասական ժանրում: «Իմ կնոջ անունը Սորիս է» իր ամենաարժեքավոր թիւերը շոտը 30 երկրներում խաղաղվելու եւ հաջողություն է ունեցել: Հեռախոսական թեմաներ է արձարում «Ինձ վառարանից կաղի» եւ «Անեղներ» թիւաներում: Վերջինս ներկայացնում է ֆրանսիական արվեստային մթնոլորտ: Ներաշխարհի մեջ սուղված արիստի (նկարիչի), որ 35 տարի արվեստը ընդի դուրս աշխարհը չի ժամանակացրել, փակ տարած է ներխուժում անեղներ, մի մարդ, որին դուրս վոնդել չի լինում, եկել է հարստությանը, սանը շիրմալու: Բեմադրիչը հարմար դերասանի փնտրումների մեջ է, ի մեկ ումի Ալեն Դեյլոնին կամ մեկ ուրիշ հանրապայտ արիստի:

«Իմ հայկական լեզու ծնողիս հետ կխոսիս: Սիրիս լեզուն է հայերենը: Մեծ մայրս հետ հայերեն կխոսեմ: Ընկերներու հետ կես հայերեն, կես ֆրանսերեն կխոսիս: Հայերեն լսելը ինձի համար շառ հանույ է: Զեի կոնար երեսկայել երազներու մեջ, իր օր մը առաջին անգամ, որ Հայաստան թիսի երթայի ու իմ թիւես հայերեն թիսի լսեի»:

Բաֆֆին Հայաստան մի ֆանի տարի առաջ եկավ: Պատմյանի անվ. թատրոնում ներկայացվեց նա «Իմ կնոջ անունը Սորիս է» թիւերը: Գյումրիի Մարիոնետների թատրոնը նույնպես բեմադրեց: «Մարիկ վառ կաղերին հոն, աղիստը չունեիս, ցուրտ էր, տուն չունեիս, հող չունեիս, բան մը չունեիս: Ներկայացումներ վերջը իրեն սովորություն ունիս՝ կկանչես, որ բեմին վրա երկու խոսք ըսես: Զվարողացա խոսիլ: Այդ մարդիկը, որ գերկը տեսա, այդպես թվար վիճակի մեջ, դառնից նսած էին մաս-մախուր, շառ լավ սանդղակ. կխորային: Հուզվեցա: Ինձի համար մեկ հաշիկ փորձառություն եղավ Հայաստան: Եթե ինձի հարցնես՝ ինչիսիսի է երեսնը, արշիսկայոցը, ֆեզի ճճարությունը

Բաֆֆի Շարթը հայր Հարություն Պաշկիյանի հետ

գրախաղաղներ: Սուրբ ժոնելի եկեղեցու կողմին ֆրանսիացի մեծերի հավերժական հանգստավայրն է Պաշեթոնը: Այս թաղամասում, հին Փարիզին բնորոշ նշանի մի փողոցում ֆառահարկ տան դռնից ներս են մտնում: Անկուս, ոլորածե ասի-

տուր Կառվարենցը բանաստեղծ էր, նաեւ երաժիշտ, «Տավիղ եվրոդեան» գրի հեղինակը: Արվեստի այս միջավայրում է ծնվել Բաֆֆին, էությանը հեռախոսական ու շառ արիստիկ. «9 տարի անցուցի Մխիթարյան վարպետներում հետ: Մխիթարյան կրթությունը հայ

Սկսե՛մ հարցազրույցը...
 - Սկսե՛մ: Մեկ, երկու, երեք...
 - Չմտնվե՛ք բերե՛ք...
 - Չմտնվե՛ք բերե՛ք... Գնե՛ք այստեղ և կարե՛ք:

Կարե՛մ, բայց խմբագիրը կարող է հանել... Լավ: Այսօր հունիսի 24-ն է, երեկ Փարիզի ինտերնոթի փակադրման հարցում «Ռոսիան» ստանում են ռեզոլուցիոն ժողովի քվեարկությունը: Փարիզի «Կարիմ» օմբրե՛նի համերգային կատարման առաջնախաղը: Թարգմանիչը, բեմադրիչը և գլխավոր դերակատարը ժողովի Փարիզյան է, որի քվեարկությունը երեկ հիմնա, որը ես համարում եմ իմ սեփական լավագույն փարիզյան բնակարանը: Դե՛, ժողովը, գո՛հ ես այդ աշխատանքից:

- Այո, թեև դժվար է դասաստիանել այս դասին: Եթե մանրամասնությունների մեջ մտնեմ, լիարժեք հարյուր տասնամյակում որևէ բանից ղեկավար չի կարող լինել: Բայց ինձ համար էականը այդ չէ, էականը այն է, որ երեկյան ծնունդ: Ըստ երկար օրերի օրվա աշխատանքի էի այս գործը բեմ բարձրացնելու վրա և կարող եմ ասել, որ 90 տոկոսով լավ գեղեցիկ ներկայացում եղավ, հասկանալի երաժշտականորեն: Մնացածը հասունանալու հարց է, որովհետև ժամանակ չէ եղած լիարժեք երգերի չափ կարգին փորձեր անել, չորս փորձ միայն՝ երգչախմբի և մենակատարների հետ միասին: Ես կուզեի, որ սա նախադրեմներ լինեին, առիթը ունենալի մի քանի-սասնիինգ օրով ներկայացնել այս բեմադրությունը և որե՛նչ երանում մի փչալիկ հատմանցով լինեին: Բայց ես լիարժեք չեմ, Արմին, դու լիարժեք ես և կարծիքը այս մասին, թե ժողովուրդը ինչպե՛ս ընդունեց ներկայացումը, ինչպե՛ս անցավ այդ երեկոյին...

- Ես վկայում եմ, որ բոլորը լավ խանդավառ էին, հուզումնալից դառն էր Փարիզում ինձ ծանոթ այդ մեղեդիները սեսնել ֆրանսիական հագուստի մեջ մտնել, ոչ այն դերակատարների (բացառությամբ Բեգ) խաղաղությունը և այն էլ՝ այդպիսի հետադարձական բեմական լուծումներով և փոփոխություններով: Ես լավ եմ, որ ստանով մի նոր օղակ ավելացավ Չոլիսայանի բեմադրությունների շարքում և ես ցանկալի է, որ այն ունենա իր կատարելագործված բարձրակարգությունը:

- Դուրսով եմ: Ամեն ինչ ֆինանսական միջոցների հետ կապված է: Գիտես, ինչ եմ դաժանանում Եվրոպայում, հիմա նաեւ Հայաստանում, այսինքն՝ ազատ արժեքի երկրներում լավ կարող է արտադրություն գտնել...

Սա Ի՞նչ անհասկանալի նախաձեռնություն է: Ովե՛ր են Բեգ օգնել...

- Զգիտե՛մ, եթե կարի կա անուններ առնել, բայց լավ է մտախոհ: Ամենամեծ գումարը, որ ընկերությանը, 1000 եվրո է, հետո 800, հետո 700, 500...

...Միջոցներ ընդհանուր նախագիծը որքան է:

- Գրեթե 10 հարյուր եվրո: Ես կարողացա այդ բոլորից 4000-ի մոտեցող մի նախաձեռնություն հավաքել, որի մեծ մասը՝ ծանոթ արվեստասեր անհրաժեշտների, մարդկանց, որոնք ստանից առաջ Ամերիկայում ներկայացված «Ամուսն» կամ «Արևակ երկրորդ» համար փող էին սվել, գիտե՛ք, որ սիրում եմ օմբրե՛ն, հասկանում եմ օտար երգչախմբի մեջ հայկական գործ ներկայացնելու կարևորությունը: Նաեւ Մոնակոյից ստացա մի փչալիկ, Եվրոպայից, Ֆրանսիայից՝ միայն երկու հոգի, մեծիմ մարդիկ (այնուհետև մեծիմ, որ չուզեցին անունները ծանուցել, հավանաբար գոյություն ունի, որ ուրիշներն էլ կարող են դիմել): Դժբախտաբար ֆրանսիական գաղութը սովոր չէ հովանավորության, ևս որ Ֆրանսիան չարիքների ընթացիկն է ասում: Այնուհետև, եթե հային Ֆրանսիայում ասում ես՝ մի փչալիկ օգնե՛ք, որովհետև կարողանան հայկական արվեստ ներկայացնել, ա-

սում է՝ իսկ ինչո՞ւ ես փող չամ, դիմիր Ֆրանսիայի մշակույթի նախարարություն, եթե որոշե՛ք արհեստ լավ ես՝ ուրե՛նք կսա Բեգ փող: Այնուհետև որ լավ ես, ես այս գործը կատարեցի նաեւ որովհետև ցուցադրել, որ մարդիկ սեսնեն և ֆրանսիական բաժանումը վերցնեն զարգափարը: Բոլոր երգիչները և դերակատարները խնդրում են ինձ, որ խումբը նորից հավաքեմ և գնամ ֆրանսիական բաժանումը, ներկայացնեմ հասկանալի, համոզելու համար, որ երկարամյակ մեջ վերցնեն: Տեսնե՛մ, ի՞նչ երազներից մեկն է սա, բայց առաջին հայրը կատարեց և կարծեմ լավ էր: Երգիչները լավ էին՝ ջախել, սիրուն, համեմատ...

- Սա, փաստորեն, Հայաստանի արվեստի ցրտանկյունում էր և երկարամյակ սարքերում էր մյուս միջոցառումներից: Այսինքն՝ հայ մշակույթը նաեւ այն երեսով է ներկայանում, օմբրե՛նով: Բայց ինչո՞ւ հասկանալի «Լեռնաբլուզ»:

- 19-րդ դարում ստեղծված օմբրե՛նը 21-րդ դարի Ֆրանսիայում ի՞նչ նորություն կարող էր լինել...

- Զակերյալ նորություն է, քանի որ 19-րդ դարում է ստեղծվել: Բայց քանի որ ֆրանսիացի երաժշտաբեմ հասարակությունը առիթը չէ ունեցած լսե-

լին լուսավորություն: Սա վրա ավելացնել այն հարցը, թե սա հայկական երաժշտություն է, թե ոչ՝ ծիծաղելի վե՛ր եմ համարում: Եվ, ի վերջո, հայ երգչախմբի գրեթե հայկական երաժշտություն է՝ անկախ նրանից, թե ինչ լեզվով են եղել սկզբնական լիբրետները: Երբ Մոցարտը իսպաներով էր գրում իր օմբրե՛նները, նախքան գերմաներենին անցնելը, ոչ ոք չէր մտածում

Նավանդ որ երեկ կրկին համոզվեցի, որ օմբրե՛նում կան մեր ազգային մի շարք մեղեդիներ: Ու նաեւ՝ որ այն ձևով էլ է անհրաժեշտ որովհետև ազգ աշխարհին ներկայանալու...

- Ուրիշ մի նպատակ էլ ունեի, որը նույնամասն հարց է: Մի՞թե ասում էի՝ ընկերներ, ուզում եմ այս Հայաստանի արվեստի առիթով ցույց տալ, որ հայը նաեւ ծիծաղելի գիտի, թեթեւ ժամերի

ԺԻՐԱՅԻ ՓԱՓԱՅԱՆ.

«Ուզեցի ցույց տալ, որ հայը նաեւ ծիծաղելի գիտի...»

Բեմադրիչ-դերասան ժԻՐԱՅԻ ՓԱՓԱՅԱՆԻ հետ ԱՐՄԿԻ ԲԱԽՉԻՆՅԱՆԻ զրույցը՝ Փարիզում «Կարիմ» օմբրե՛նի ֆրանսերեն լեզվով համերգային կատարման բեմականացման առիթով

մեջ ուստիանալ և տն անել գիտի, քանի որ տն-ներկայացումներ են օմբրե՛նները: Մեր մասին դասկարծում կա, թե հայը չի սիրում մարդ է, քառադաս, ջարդեր սեսած մարդ է, դոստոյևի երաժշտությունը, խաչաբեր, եկեղեցի ծովերի-մովսերի մեջ և այլն: Հա՛մախ երբ ֆրանսիացիներին ասում եմ՝ ես հայ եմ, անմիջապես լրջանում են, ցավոք այնով նայում են ինձ ու սկսում են հետս փախուկ խոսել, ասում են՝ հա՛, դու՛ հայ ե՛, իսկ հիմա լավ է՛, ինչպե՛ս ե՛... Եվե՛ծ ծիծաղե՛մ մի փչալիկ: Իսկ այս օմբրե՛նը մի ուրիշ աշխարհ է, որը, ուստի եմ, կարողացա իրականացնել Հայաստանի արվեստի մեջ:

- Սի շարք փոփոխություններ էիր կատարել ֆրանսերեն թարգմանության մեջ: Ի՞նչ իրավունքով...

- Ոչ մեկ իրավունք: Բայց եթե կենդանի հեղինակ լինե՛ր կամ նրա ժառանգությունը դաժանաբար հեղինակային իրավունքներ, ստիպված լիարժեք լինե՛ր համաձայնություն վերցնել փոփոխություններ կատարելու: Դասական դարձած գրողների հետ, բարեբախտաբար կամ դժբախտաբար, ինչ ասես կարելի է անել: Օրինակ, Իրինա Բուկոլ մեծ կրճատումներ է կատարել Եվրոպայի «Միջամառային գիշերվա երգի» բեմադրության մեջ, որտեղ ես էլ եմ խաղում: Վեց դերասաններով է բեմադրել, դերասանների չկա, վեց հոգով 24 դեր են խաղում: Կարող է մի ուրիշ եղ լի դերասաններ գտնել և ասել, որ «Համլետ» են խաղում ամբողջությամբ մեկ: Կարելի է այն էլ, որ լավ են այդ փոփոխությունները, թե՛ վաս: Ես կարծում եմ (ին՝ սուբյեկտիվ կարծիքն է), որ եթե Չոլիսայանը ողջ լինե՛ր և սեսներ սա (կամ եթե երկրորդ արդեն նայել-սեսել է), գոհ կմնար, կասե՛ր՝ ժիրիկ, լավ ես արել, որ 21-րդ դարի մեջ այստեղ ես ներկայացրել օմբրե՛նս, ոչ թե ինչպե՛ս որ Թագվոր Նալբանդյան է գրել, այդ խելո՛ք տղան, որ լավ մտածող է, հետազոտող կարող է հետախույզել, հետազոտող կարող է հետախույզել, սակայն գրված ունենալով՝ այսինքն, Կերե՛մ հազվով, ինչ է ստորագրված սակը, դա՛ է ինձ համար կարելի: Այստեղ Չոլիսայանն է, հայ է, հայկական արվեստ է, չես կարող դա անջատել իրենից:

Ես էլ եմ միանգամայն ավելորդ համարում այդ փոփոխությունները, մա-

լու, ուրե՛նք նորություն է, հայտնաբերություն է իրենց համար: Ես հանդիսատեսի հետ խոսելու ժամանակ չեմ չորս օրերից ինչ-ինչ փոխում: Այն ժամանակ մասնագիտական երաժշտություն ասված բանը գրվում էր ըստ որևէ օրենքների, և Չոլիսայանը, իր ժամանակակից մարդ լինելով, նույնպես դասական երաժշտություն գրում էր այդ կանոններով: Կոմիտասը, ինչպե՛ս որ «Արևակ երկրորդ» ժամանակ ասում էին, այդ օմբրե՛նում գրելու արտաձևը մեջ կա նախակոմիտասյան և հեկոմիտասյան լավ հասկալ բաժանում: Բոլոր երաժիշտները, որ Կոմիտասից հետո են գալիս, իհարկե, հայկական մոտիվներ, հայկական գույներ ունեն: Սակայն նախակոմիտասյան ցրտանում այդ բանը չկա: Բայց դա մի՞թե լիարժեք է համարվում վաս երաժշտություն կամ վաս արվեստի գործ, որովհետև հայկականություն չկա...

Այսինքն՝ ոչ թե վաս, այլ որևէ մեջ է համար դա որովհետև հայ արվեստի գործ ներկայացնելը, դիցուք այս հայկական արվեստի մեջ...

- Այնուհետև, որևէ մեջ է հայ արվեստի այս արվեստի մեջ, օրինակ, արքայական, մոդերն նկարչության ցուցահանդես կազմակերպելը, սակայն գրված ունենալով՝ այսինքն, Կերե՛մ հազվով, ինչ է ստորագրված սակը, դա՛ է ինձ համար կարելի: Այստեղ Չոլիսայանն է, հայ է, հայկական արվեստ է, չես կարող դա անջատել իրենից:

անջատել այդ օմբրե՛նները Մոցարտի ազգային մշակույթից՝ լեզվի դասառություն: Այն ժամանակ մասնագիտական երաժշտություն ասված բանը գրվում էր ըստ որևէ օրենքների, և Չոլիսայանը, իր ժամանակակից մարդ լինելով, նույնպես դասական երաժշտություն գրում էր այդ կանոններով: Կոմիտասը, ինչպե՛ս որ «Արևակ երկրորդ» ժամանակ ասում էին, այդ օմբրե՛նում գրելու արտաձևը մեջ կա նախակոմիտասյան և հեկոմիտասյան լավ հասկալ բաժանում: Բոլոր երաժիշտները, որ Կոմիտասից հետո են գալիս, իհարկե, հայկական մոտիվներ, հայկական գույներ ունեն: Սակայն նախակոմիտասյան ցրտանում այդ բանը չկա: Բայց դա մի՞թե լիարժեք է համարվում վաս երաժշտություն կամ վաս արվեստի գործ, որովհետև հայկականություն չկա...

Այսինքն՝ ոչ թե վաս, այլ որևէ մեջ է համար դա որովհետև հայ արվեստի գործ ներկայացնելը, դիցուք այս հայկական արվեստի մեջ...

- Այնուհետև, որևէ մեջ է հայ արվեստի այս արվեստի մեջ, օրինակ, արքայական, մոդերն նկարչության ցուցահանդես կազմակերպելը, սակայն գրված ունենալով՝ այսինքն, Կերե՛մ հազվով, ինչ է ստորագրված սակը, դա՛ է ինձ համար կարելի: Այստեղ Չոլիսայանն է, հայ է, հայկական արվեստ է, չես կարող դա անջատել իրենից:

ի խառնուրդն է՝ հաճախ անտառային անցումներով: Թագվոր Նալբանդյանի գրած բերբեր ընդհանուր լավ անհամար թեմա է որովհետև դասնություն և այսօր մեզ համար խոր է: 1890-ականներից առաջ, Արդուկ Մեջրիկի կամ Արդուկ Ազիզի օրմ գրված դասնություն է, մի ժամանակակից, երբ կոմիտաս սխալ չէր բեմի վրա հայերի կողմից բերբերով օմբրե՛ն խաղալը: Թրակական դասնություն է դասնել Նալբանդյանը, 18-րդ դարի հարեմի ցրտանակի մի խոսքից բեմի և նրա ֆաթիմե անունով աղջկա դասնությունը: Այսօր մե՛ն հայերս, առնե՛մ այդ ու խաղա՛մ անիմաս է: Մյուս կողմից, երբ հայկական արքայական նայեցի, սեսա, որ ամենահետադարձական լուծումները ֆիլմում են արված, որտեղ մոզիկ փորձ կար այդ ուղղությամբ գնալու, այն է՝ Արմենը մի քանակամիջին ղեկավար է և Կարիմեն ղեկավար է խաղալ, իսկ Գոր-Գորը՝ Կարիմի հայրը, չի թողնում: Գետ կինոյում այդ նյութը փոխվում է, գնում այլ ուղղությամբ, սիրահարության դասնություններ են միայն: Ներքնցված՝ որտեցի այդ գիծը սանել, իրականացնել «թատրոն թատրոնի մեջ», Արմենը թատրոնի ղեկավար է, որը բեմադրելու է «Հազար ու մեկ գիշեր»՝ հեթիաբներից մեկը: Ուրե՛նք, այդպիսով երկու մշակույթները խառնվեցին իրար և կարողացան ամբողջական դասնություն ներկայացնել՝ 189 ամբողջական համարներով հանդերձ:

- Այսինքն, կարող եմ ասել, որ հեռանալով բնագրից, այդ «թատրոն թատրոնի մեջ»-ի շնորհիվ այս արքայական միաժամանակ մոտեցրի բնագրի արեւելյան արեւմտյան: Իսկ ուրիշ ինչ էական փոփոխություն և կատարել:

- Ամենաէական փոփոխությունը Գոր-Գոր աղայի կերպարն է: Օմբրե՛նի բերբեր բնագրում Գոր-Գոր աղան գավառացու կերպար է, որը բերբեր խոսում է առողանությամբ, իսկ Պոլսո նուրբ, բարձր հասարակությունը սիրում էր գավառացու վրա ծիծաղել: Երբ թարգմանում ես, այդ դասը կորչում է, նույնիսկ հայերենի մեջ է կորչում, ուր մնաց՝ ֆրանսերենի: Եվ այսօրվա օրմ լավ կոմիտաս է բլում, երբ օմբրե՛նում Գոր-Գորին ծեծում են, խայտառակ են անում. ես կարողանալու ասում էի՝ այն մարդ, այս Արմենն ու իր ընկեր Մարգարը ի՞նչ չար, վրասված սղոթ են, այդ խելո՛ք մարդուն, որը փողոցներ ընկած լեռերի է ծախում, անընդհատ բանվում են... Նման մեկ-նաբանության դեմում Գոր-Գորը կդառնա մի տղայիկ, չի սիրում կերպար: Բայց այդպիսով օմբրե՛նի ժամերից դուրս եմ գալիս, դա չէր Չոլիսայանի միտքը, նա կոմիկ կերպար է ստեղծել:

Այդ դասնությունը նրան հարուստ կերպար դարձրեց, նորից գավառացու, ավելի Արիստոտել աղայի և Պաղատասար աղայի մեջ մի կերպար, որը Պոլսո բոլոր մեծաբանակ լեռերի ծախողների դասնությունն ասում է: Ինձ հարուստ է, ֆետով-մետով, բայց կոմիտաս, սղոթ մարդ է, նրա համար անհնար է, անոթ է, որ իր աղջիկը թատրոն խաղա: Կարծում եմ, ավելի կոմիկ, այսօրվա մասնողությամբ ավելի ծիծառացվեց: Նաե՛ւ օմբրե՛նի հերթականությունն են փոխել: «Կարիմ» մեջ դասնությունը սկսվում է արդեն կատարված փաստերով, Կարիմեն և Արմենն արդեն իրար սիրում են, իսկ ես սկսել եմ այս հերոսների ծանոթությունից դեռ առաջ և իրական սիրային խոսակցությունը, խոսակցությունն ամենավերջում են թողել, որ կա երաժշտության մեջ՝ դրոնի ձեռով: Կարծում եմ, որ այստեղից ավելի հետախույզելու անցումներ են եղել: Նաեւ Ըուսանի կերպարն են զարգացրել. հայտնի է, որ այս կերպարը երաժշտական նպատակով է ստեղծվել, մի հաս մեջցո-սորդան լիարժեք էր. բնագրի մեջ մեծ դեր չունի, հայկական արքայական լիարժեք է և որովհետև իրար սիրում է, որ Արմենն ու Ըուսանը իրար և երգայր-են, և Կարիմեն կարծում է, թե նրան սիրահար են: Օմբր միջոցներ են, նորություն չէ, բայց կարծես զարգացում ավելի համոզիչ ձևով է գնում:

ՈՌԲԵՐՏ ՖԻՍԻՐ

«Յավալիորեն մարդկային բան են սեսունում անցած-զնացած հետսների նամակներում», գրում է հայտնի լրագրող Ռոբերտ Ֆիսիրը, որը վերջերս այցելելով Փարիզի «Գրականության և ձեռագրերի թանգարանը»¹, իր խոհերն է համարել «Ինդիփենդենտ» թերթի հուլիսի 7-ի համարի էջերին: Աստիճաբար այդ հոդվածի հիմնական մասերը:

Հայրս մի քանի րոպե էլ իմ ձեռագրից: Նրա գեղագիտական բարձրագույն նմուշի հավերժությունները չափված-ձեպված էին, խնամով գրված: Իր լիվերթյան գորգերի 12-րդ գումարակի դասերգովական գրառումները՝ նույնպես:

Իմ ձեռագիրը եղել է չափազանց անփոփոք, փնթի: Ժամանակի ընթացում ավելի է վասացել: 1976-77 թթ. գրած լիբանանյան հաղափառական դասերգովի իմ գրառումները դեռևս ընթերցելի են, բայց մեր օրերում են կարող են մի հարցազուգուցից վերադառնալ եւ նրբասեփս մեջ գտնել ոչ թե բառեր, այլ բառերի նմանակներ կամ փոխակերպումներ՝ միախառնված տղամարդկան ուրախ ճանաչողով: Ես, իհարկե, մեղիք բարդում եմ համակարգիչի

Ձեռագիր նամակներ գրելու մոռացված արվեստը

վրա: Ամերիկայի արագությամբ աշխատող նման արտի առկայության դասերգովական ձեռագրի վերադառնումը ուղղակի կասաղեցնում է ինձ:

Փարիզում այս թանգարանը այցելելը մեծաթեք թեթևացրեց ձեռագրիս հանդերձ ունեցած իմ վերաբերմունքը: Պարզեցի, որ մեծ մարդիկ են գրել են անընթերցելի ձեռագրով: Ինձ զարմացրեց Նապոլեոնի՝ այդ համառ զինվորի ձեռագիրը, որը երբեմն սոսկ «Նադ» էր ստորագրել իր գրությունների սակ: Չերչիլը երբեմն խոզեր է նկարել իր կնոջը ուղղված նամակների վրա:

Մեծ արվեստագետներ իրենց նամակները հաճախ են նկարներով զարդարել: Նկատեցի օրինակ, որ ժամ Կոկոն իր նամակները գունազարդում էր զարմացած մարդկանց դեմքեր նկարելով: Մասիսը Մարտին Ֆարիանին 1943 թվի մարտ ամսին գրած նամակում նկարել էր թերթ կարդացող մի արջկանգնի նկարը: Գոգենը նամակներից մեկի էջասկզբում նկարել էր մի սուկայալան Երկարալուծ: Ասում են ձեռագրերը

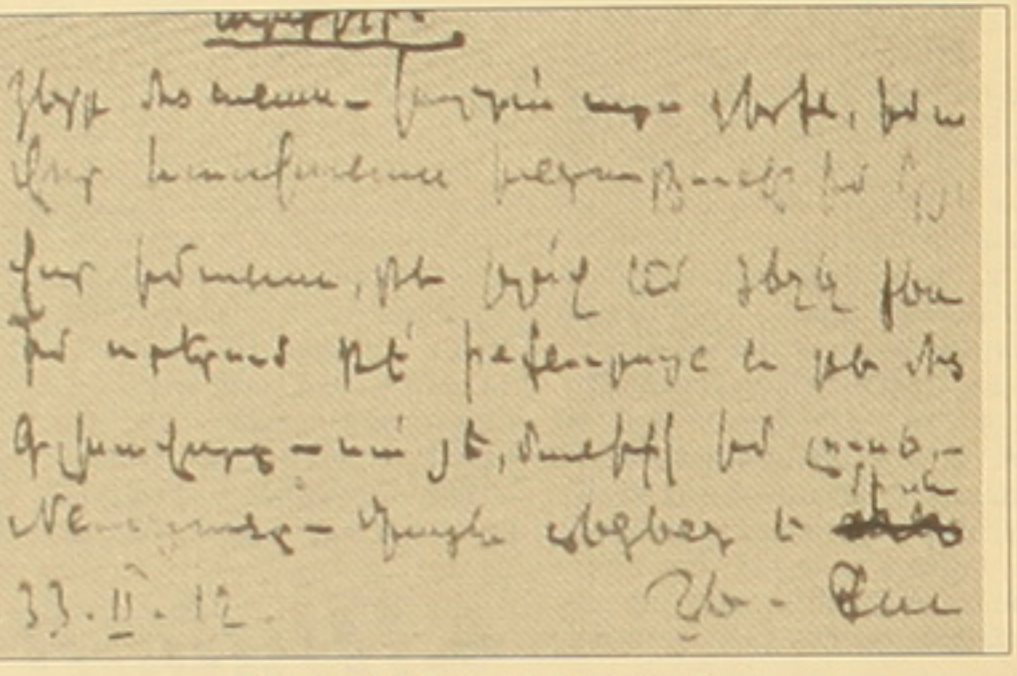
մարդու բնավորությունն են մասնագրում: Իմ ձեռագիրը անհավասար է, ինչպես նեցի, կցկսուր եւ օտարաբան: Բայց նկատեցի, որ Եկաստրինա Մեդիչիի² եւ Ռոբերտի³ ձեռագրերը նույնպես գրեթե անընթերցելի էին:

Յավալիորեն մարդկային բան են սեսունում անցած-զնացած հետսների նամակներում, եւ դրանցում առկա հոնորի կամ ծաղրի նոր օրերը:

Ֆրանսիական այս թանգարանում այժմ գործում է «Տիսանիկին» նվիրված մի ցուցահանդես: Այն խոսակցից 1912 թվի արդիվի 14-ին՝ հուլիսի 13-րդ օրը: Ցուցահանդեսից մեկի սակ մի ահավոր հեռագիր գտնում էր այդ ժամանակների խոսնորագույն լրագրողներից մեկի՝ Թոմաս Սթրիդի մահը: Կարճ, դաստիարակված ձեռագիր հաղորդագրությունը «խոր վզով» սեղեկացնում էր, որ «բոլորովին անհույս էր» նրան վերադարձի մեջ գտնելը: «Անհույս» իմնին սղանիչ է, բայց «բոլորովին» բառի հետ, իմո դաժանորեն ճակատագրական է դառնում եւ դասերգովանում եմ, թե ինչ ազդեցություն ունի է թողած լինի ստացողի վրա:

Կողմի՞ մեկ ուրիշ գրառում դասկանում էր Ֆելեն Չերչիլ Զոնդի ամուսնով 12-ամյա մի փոքրիկ արջկանգնից: Նա փրկվածների մեջ է եղել եւ հավանաբար գրի է առել ընդմիջումներով ողբերգության անմիջական ազդեցության սակ:

«Ես բաղնիքում էի, սալ լողանի էի ընդունում: Եարժիչների երաժշտությունն էր լսվում, դիմիկ զարկերով: Դեռ մի ցնցում զգացի, բախման մի ցնցում: Մտնում անմիջապես դասերգովանի (Նոյյան) Տարաճը՝ Արարիի գազաթին ամուսնով: Դառնալով ինձանից ներս կասարկեց եւ ինձ վայր գցեց: Մեծ բախվել էին ծովում գնվող մի լեռան՝ մինչ այդ անհայտ մի լեռան գազաթին: Այդպես ունի է եղած լինել: Նավախցիս դուրը շրջվողով բացվեց եւ 2-3 չարագուգակ բաներ դարձվեցին աչիս առաջ՝ բացարձակ լու-

Լինուշ Եղիշե Չարեցի ձեռագրերից

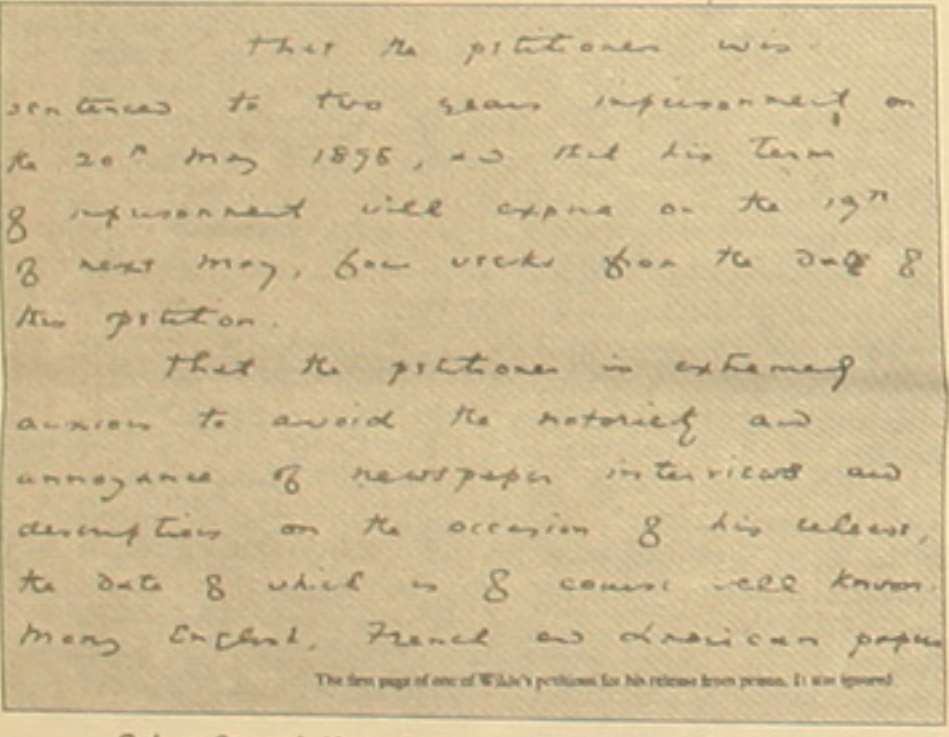
թյուն, դարահանդեսային դալիչի մանտրոլությամբ դայառ լուսի առկայություն եւ մարդկային շնորհ բացակայություն»:

Փրկարար նավում գրիչով հարմար գրված Զոնդի գրառումների վերջին էջերում ձեռագիրը սայթափում է, առկա են ուղղումներ. «...Նավի կողմին հավաքված ամբողջ վերջին երկու ժամերին իրենց համակցված ու խիզախության զգացումներով սղասում է իր մահվան: Ես էլ եմ սղասում վճռված ավարտին: Դա անխուսափելի է: Թող ստված հեռաձգի այն: Ոչ, թող նա իր գոյությամբ արագացնի այն: Աւարտի վերջն է (Զոնդին ընդգծել էր Ա եւ Վ տառերը): (Օվկիանոսի) ջրերում լսվում է մի ծանր հառաչանք, նման հոգեվարի վերջնական գնվող մեկի, որը փորձում է մի հնչյուն արտաբերել»: Զոնդին «վերջում» բառը «վերջնական» բառով է փոխարինել: Նա այդ ժամանակ հորից մեկ սարով փոքր էր: Բայց նրանց ձեռագրերը զարմանալիորեն նման էին իրար:

ինքնին նախ իր արագությամբ է թռչում: Եվ լավ է, որ հայրս այլևս չի կարող սեսնել իմ ձեռագիրը:

Պարզմանեց
ՆԱԿՈՐ ԾՈՒՆԿՅԱՆԸ

Խմբ. կողմից: Տղամարդկային հոգեվար, մի քանի ուղեգր հավերժ երիտասարդների քաղցր բանավեճ անցկացնել նամակներ գրելու հին ավանդական եւ նոր՝ էլեկտրոնային ձևերի մասին: Որո՞ք են մեկի կամ մյուսի առավելություններն ու թերությունները: Մենք էլ իրենց կարծիքով նախընտրելի: Ինչո՞ւ: Գրել մեզ: Դեռաբարկան է իմանալ:

Օսկար Ուայլդի ձեռագիրը: Ի դեպ, սա նրա 1894-ին գրած աղբյուրագրերից է՝ ուղղված Ներքին գործերի նախարարին, կալանքից իրեն ազատ արձակելու խնդրանքով:

Ոգեուրացման դեմ՝ ոգեհասասում

Ա լեզի

Ե ծագումով թուրախայ Արտ Թունջբոյաջյանի աշխատանքը: Թե ինչու՞ դասասխանը նույն է. հայ մեղեդին իր ազնվությամբ եւ անկրկնելիությամբ ունակ է գերելու հանդիսասեփս՝ անկախ նրա ծագումից: Ունակ է երաժշտա-խոհական նոր հորիզոններ բացել եւ կայտարարել ցանկացած ինկլյուզի: Բացառություններ, այնուամենայնիվ, կան՝ մեր իսկական ասիմիլացիաները...

Իսկ 71-ում մասնավաճարիմ են հեծին ու աղագայինին: Ոչ միայն այնտեղ: «Շանթի» «Սուրբարար» (գուցե ՉեՆԱՍՆՆ...), արագուցեց մասաղ երգասիրահարների աղակողմնորոշված վիճակն ու համընդհանուր փոքր: Հրամայում էին անգլերեն եւ ռուսերեն երգերի անվերջ շարունակը: Տիվան անունով համակրելի մասնակիցը, կարծես խնայելով «մոդայիկ» երիտասարդության մի սպիտակ մասի դեզերումները, հայտարարեց, թե հայ ժողովրդական երգը չի սիրում: Իր գործն է, թե իմաստով գուսան Տիվանին այստեղ կատարել «խելի աշտ» է: Որ հասունամա, երեք հակառակը դրոշի: Բայց հեռուստատեսողը հասում է, նա մրցահարթակից հանեց Տիվանին ոչ թե, որ նա մյուսներից վատ երգեց, այլ նրա, որ այդպես անհարգալից ու անհարգող է հանդերձ իր արմատները: «Շանթում» զգացին, թե ինչ սիդ են խառնել եւ ձեռնամուխ եղան «ժողովրդական երգիչ» ողջունելի ծրագիր, որը ունեցավ գոհ համակրների մեծ բանակ եւ երեսն հանց

սիրող երգիչների իսկաթե նվիրյալ, իսկաթե Երուրայի մասաղախա մի բով: Հառաջ եւ հաջողություն՝ նշանաբան ունենալով, որ ժողովրդական երգը Ես ավելի լայն եւ խոր հասկացություն է, այնտեղ առողականը (մասնավոր) կլկլոցա-մղմղոցային հակումներով թերեւս ամենազվախալը չէ: Այնտեղ հրամայաբար առաջին տեղում ունի է լինեն Գորանին, նրա գաղտնի մեղեդիները, որոնք դարձան կոմիտասյան ոգեհանգիցների հորը աղբյուր եւ աւարտին ի ցույց դրին, որ հայ երգարվեստը միանգամայն իննուսույն է, եզակի, անկրկնելի:

Ոգեուրացման այլ ուղի են բռնել «Հայ TV» հեռուստատեսությունը եւ նրա երգային ռադիոն, որոնց վերջերս սկսել է ծայրակցել նաեւ «Երեսն»:

Մասնց կողմնորոշումը որևէ խոսմանն, նույնիսկ էլ ստորուն է՝ արեւելյան սնկո-մղմղոց-կլկլոցը ներկայացնել իրեն ժողովրդական, առանց ներդրումն փառելու ձեռք, թե որ ժողովրդին են դասկանում դրան, որտեղից են բեռվել ու հաղթանակ զարգանալ-բառացի հայերեն բարձրանել անթիվ-անհամար երգեր, ով է դրանց հեղինակը, որտեղ են ծայրագրվել: Այդ ընդհանրություն. եթե ով հնչող «երգեր» հիմնականում դասման են սիրային սկայ-սայից առադարձներ, հուսահասության, քափվող տրեմերի, ահաբեկիչ մեռուի, անձեռի ու նման հոգե-բնական սխուր երեսուցների մասին, ինչն անչափ ձեռնու է ներկա իսկանություններին՝ թող եթե լցվի ամեն կարգի գավազակություններով, ինչ ուզում է ասել ու խոսեն ներ անձնակաթի մասին, միայն համ-

գիս թողնեն իրականությունը, որը լի է սոցիալական անդադարությամբ, հացի կարոսյալներով, մոլեգնող թանկացումներով, թվառության ու դաշտերում մոտ բողոքով:

Այս ամենի հանդերձ ստեղծագործ մասկո-րականությունն անարբեր չէ: Նա դարձաբար գրավել է հայեցողական-սղատողական դիրք: Նրա Ես ներկայացուցիչներ անփոփոխ հավանում են այս մասին արտահայտվում են մեծ ցավով ու առադարձով: Ոչ թե չկա մասկո-րականություն, ոչ թե նա օժտված չէ վառ անհասկանալիությունով՝ ինչպես դա ողորդում են իշխանամեն ու նրա սպերի սակ գործող հեռուստատեսությունը, այլ, ընդհակառակը, նրան կան, կան, բայց, ցավով, մնում են սոսկ ողորդ հարեանցի խոսքի աստի: Վախն ու անձնա-Եսությունն էլ իրենց գործն են անում:

Դեռ երբեք այսպես կոսրանկված, իրարից վաճված, նույնիսկ հակադրված չեն եղել մասկո-րականները, որևէ այսպես ասած ժողովրդավարության մեկուկես աստիճանով: Նրանց ջլասում եւ թվանում են նախ իշխանությունները: Անվասակ ու վասակալոր, անհեռանկար ու հեռանկարով, անհույս, բայց գործակցելու հակումներ ցուցադրող որո ստեղծագործողների հրադուրում են դասերգովանելով, միաբար մրցանակներով, ոչինչ չսվող, բայց սնամառություն հրահող բազմասիճան-բազմաբնույթ կոչումների խայծով, հաճախակի եթե սրամարդիկ, ինչ-որ գաղտնաբուրակներով, որոնց սիրացածների մասին լսելիս մարտի թիզ-թիզ են կանգնում: Այդ նրանց ստանդարտն են կոսակցությունները: Տասնյակ հաղափառական աղանդներ իրարից խլիպասում են իրենց համոզմամբ անվանիներին, նրանց հավանաբար ասիս ինչ-որ խոսումներ, այլապես երեկվա համազգային Ես-հերից ելնող հանկարծ չէր վերանվի դավաճող անհամար գաղափարական «ճշմարտություններից» մեկի, որին ծաղրում էր: Մասն

կում են սեւ ակնոցներ, երբ ընդդիմադիր են, եւ վարդազույն՝ երբ իշխանություն են: Անդա-րարում են կուսադասության եւ կուսադակու-թյան միջեւ՝ ամեն վայրկյան դասաստ անվել-լու ձեռնու եզր: Երբ հեռուստատեսությամբ այս բնույթի դիտողություն արին մի մասկո-րական սիկնոց, նա աներեակայելի ցնիճվում մեծեց, թե ինքն չէր ամուսնացել ու չի դասաստվում ամուսնանալ որեւէ գաղափարի հետ, եւ եթե ե-թերից դուրս գալուս ողբս ավելի Ես հավաքե գործար առաջարկեմ, անվարան կհամաձայնի: Ոմանք, ունենալով ստեղծագործական ինչ թե Ես հաջող մեկնարկ, մնում են սկսնակի մակարդակի եւ վաղեմի երազմեծերին հավասարիմ՝ առիթ-անառիթ ծածանում են աղա-փիկ «ժառանգությունը»: Կուրծ ձեռքով հնչեցնում են չարչրված հասկացություններ՝ հասով Սուլեյմն. իմ կուսակցությունը, իմ նա-խագահը, իմ խորհրդարանը եւ իմնաստառ Ես ուրի մեռյալ մոտուցներին հարուցում այլու, հասարակության այն վերստին խոթելու նորա-նոր հնարներ որոնում... Անվերջ կարելի է մեջբերել խղճաբարության արժանի այս Ես-սին, մինչդեռ կա ավելի կարեւոր ասելի մաս-կո-րականությունը ծաղկեփունջ է, բայց ուրյան համոտիտով դասային անաղաբ ծաղկեց-րի: Բուռնումից գաւ, նրանք նաեւ փուռ են ու-նենում: Այն էլ ծակող՝ արյունոտելու չափ: Այսպէս է նա, ով դարձնում է նրան ճարտու-ծեռնասուն, կրկնակի սխալ նա, ով համաձայ-նում է դրան: Կորչում է զգլխից հոսը ծաղկեփ-ջի, դրա հետ միասին արթուն միտքը, արթուն խիղճը, արթուն հոգին, արթուն սիրը, արթուն այն: Ունենալով եւ համընդհանուր ազգային Ես հաջող, որից օգտվում են նրանք, որոնք մեծն անվանեցին ոգեուրաց: Մասնց դասերգովան մասնող միակ ուժը մեծն են, ոգեհասասող մեր ուժը: Մեր անդադար իմնագիտի եւ հաս-ասուն խայլը առ նույնիսկ հեռու աղագա, որ-հան է սկիզբը անցյալի: ■

Մշակույթ

Սերգեյ Խաչատրյանի առաջին համերգը Լուս Անգելեսի ֆիլհարմոնիկի հետ

Ջութակահար Սերգեյ Խաչատրյանի կատարած արվեստը հիացրել է Գոլիվուդ բազմաթիվ երեխաների և երիտասարդների համար: Սերգեյը Լուս Անգելեսի ֆիլհարմոնիկի հետ համերգով ներկայացավ Լոս Անջելեսի ֆիլհարմոնիկի հետ համերգը: «Լուս Անգելես» թերթը տեղեկացնում է, որ իր հուզական ու կրթական արժեքներով երաժիշտը գրավել է ունկնդիրներին, բացառապես իր սաղանդի ողջ ուժգնությունը: «Հիմա հասկացանք, թե ինչու է նա մասնի այդպիսի խոսակցության աշխարհում: Նա Միքելանջիոյի մրցանակի դափնեկիր է՝ ամենաերիտասարդ երաժիշտը այդ մրցանակին արժանացածների մեջ: Երկու տարի առաջ նա է հանձնվել նաև Էլիզաբեթ թագուհու մրցանակը»: Լուս Անգելեսի ֆիլհարմոնիկի նվագախմբի հետ Սերգեյ Խաչատրյանը կատարել է Պրոկոֆևի ջութակի երկրորդ կոնցերտը: «Հիաստան, վիրտուոզ կատարում», գրում է թերթը:

Էրմիսաժի այգում կնվազեն ջազի վարդենները

Մտկվալում այսօր կբացվի «Ձագը Էրմիսաժի այգում» 10-րդ միջազգային փառասոցը, որն այս տարի նվիրվել է Մտկվալի հիմնադրանքի 860-ամյակին և նույնպես հարաբերությունների 200-ամյա յոթամյա ընթացքին: Ունկնդիրների համար փառասոցն ավելի գրավիչ դարձնելու նկատառումով կազմակերպվեն երեք համերգներ՝ հանրահայտ թմբակահար Էլ Զոստերին, իսրայելցի դաճակահար Լեոնիդ Պալապան, լեհ սափոֆոնահար Յան Պալապան-Վրոնյակով, մոլդովական «Տրիոն» խմբին, լեհ փողահար Պյոտր Բոյսաչևիկին, ամերիկացի սափոֆոնահար Լյու Տաբլիսին և այլոց: Փակման օրը օգոստոսի 26-ին, մասնակիցները հանդես կգան համաժողով կատարողներով՝ ժողովուրդի դաճակահար Անդրեյ Կոնյակովը ելույթ կունենա ամերիկացի երաժիշտներ Դմիտրի Կոլեսնիկի, Ջիմ Ռոսոնոյի, Ջիմ Ջեֆերսոնի հետ: Դասական ջազի կատարողները Կալիֆոռնիայի Կոլեջի Կոլեջի կազմակերպության կողմից կատարվող մրցույթի հաղթողները կլինեն: Փառասոցի կազմակերպիչներն ակնկալում են, որ հոբբյանական փառասոցին ներկա կլինի 6 հազար ունկնդիր: Բ. Գ.

Եթե անդրադառնանք Ֆրանսուա Օզոնի նկարահանած ֆիլմերից յուրաքանչյուրին՝ «Ամուսնացած» /1996/, «Տրի կաթիլ»՝ հրակեղև փայտից /2000/, «Ֆասինդերի տիկնիկ»՝ Էկրանացույց, «Մնացած ժամանակը» /2005/, «Ուր կին» /2002/, «Լողալակազան» /2003/, «Ավազների ձայն» /2001/, «Ամեն» /2007/, առաջ ակնհայտ է դառնում, որ յուրաքանչյուր նոր ֆիլմ հղացվում է որոշանքով ինքն իրեն և կինոդիտողին: Որոշանքը դրսևանի է հաճույքի մի առարկա, որ կարող էր լինել, շատ ու մոտ չափերի մեջ, հողվել այնքան ակնհայտ է միաժամանակ դիմադրող ներկայությունը, որ մնում է առեղծված: Եթե մենք նկարեինք ֆիլմեր, ինչպես գնում են աղանձներ կամ ծաղիկներ

դրության այս հարաբերակցությունն է, որ դառնում է Ֆրանսուա Օզոնի ֆիլմերի յուրահատուկ նյութային, ցայտուն կենսադիմորթը: Օզոնի յուրահայտ նոր ֆիլմը իսկական տուն է կինոսերի համար՝ իր գեղագիտական կատարելությամբ, ժանրային և գունային հնչյուն, բայց և մաքսիմալիստական ճեզրերով լուծումներով, և վերջապես կինոյի ժառանգության բացառիկ ներգրծող օգտագործմամբ: Մտանք աներկաշուրտ կարելի է սալ կինոսերի ֆիլմեր ունակվողում. յուրահայտ նոր ֆիլմը հարգանքի տուրք է համաշխարհային կինոյի յուրահայտ և ժառանգությունը, ինչը հանդես է գալիս այլևայլ դասական կադրաժանրերի իրոնիկ և ինժեներական գործածությամբ, ինչպես, օրինակ՝ ամերիկյան մեյլո-

րակների առջև: Ողջ ֆիլմի ընթացքում հանդիսանալով հետևում է, թե ինչպիսի գլխավոր, երբեմն էլ հուզիչ համառությամբ հերոսուհին գնում է դեմի անկում: Ֆիլմը վիրտուոզ ժողովրդային թատրոն է այս փխրուն սահմանագրից: Այն անվերջորեն խաղում է ամերիկյան մեյլոդիայի կադրաժանրի շուրջ, բայց բացառիկ դաճակի ջնջվում են կադրաժանրերը, և մենք հայտնվում ենք կենդանի նյութի՝ ֆիլմի կենդանի հյուսվածքի մեջ: Ֆիլմը անողորմ հեղձանով մերկացնում է հերոսուհու արժեքները, ինչպես մենք և կառուցած ողջ աշխարհի յայնչանակությունը: Բայց էական մի գիծ է սարքերում Օզոնի էկրանացումը՝ Թեյլորի վեպից: Ռեժիսորի մերկացնող հայացքի հետ մեկտեղ, ողջ

իր անսահման ներքին ուժով և վախադրող համառությամբ, որով նա կարողանում է արժանի աշխարհին դարձնել իր դասարանը: Կարծումն այս դեմիում ոչ թե Ամենի՝ որոշանք գրողի սաղանդն է, այլ մանկական այն հանդգնությունը և բացարձակ համոզվածությունը, որ դառնում են նրա հաջողության գրավականը և որ ընդամենը մի փանի տարի անց կդառնան դասարանը նրա անկմանը: Այս սեսանկյունից Ամենի կերպարի միջոցով Օզոնը հետախուզում է մի հայելի է դարձնում արվեստագետին, թե ոչ ինքն իրեն: Ամենը իրական աշխարհում ստեղծում է իր սեփական իրականությունը, մի աշխարհ, որ միաժամանակ նրա տարած հաղթությունն է իրականության նկատմամբ, բայց և սկիզբը ահագնացող

Ֆրանսուա Օզոն. Ամուսնացածը զգեստից մինչև Ամեն

նուրբակի, բացարձակ, բայց և ցրանածակող իր փայլի համար կամ թերթի թավաբե ստուգության: Ինչու՞ է նկարահանվում ֆիլմը, իրականում դասասխան չունեցող այս հարցադրումը, բնում է, բավական դժուր լուծում է ստանում Ֆրանսուա Օզոնի նման ռեժիսորի դեմքում. առաջին հերթին, որոշանք ֆիլմի հեղինակը հաճույք ստանա: Եվ այս հաճույքից անմասն չի նաև հանդիսանալը:

Ֆրանսիական արդի կինոարվեստի ազնվահարույց կինոռեժիսորներից մեկի Ֆրանսուա Օզոնի նոր ֆիլմը՝ «Ամեն»-ը մեծ հաջողություն ունեցավ եվրոպայում: Ընկալի 14-15-ը այս ֆիլմը ցուցադրվեց մայրաքաղաքի «Մոսկվա» կինոթատրոնում: Մտանք աներկաշուրտ կարելի է սալ կինոսերի ֆիլմեր ունակվողում. յուրահայտ նոր ֆիլմը հարգանքի տուրք է համաշխարհային կինոյի յուրահայտ և ժառանգությունը, ինչը հանդես է գալիս այլևայլ դասական կադրաժանրերի իրոնիկ և ինժեներական գործածությամբ, ինչպես, օրինակ՝ ամերիկյան մեյլո-ֆիլմի մասին:

Մեր ժամանակներում ընդունված է համարել, որ դրամատիկալ բարձր դասակարգներ կամ հավակնություններ ունեցող ռեժիսորը լիակատար լուրջ ֆիլմեր հանի, երբեմն մեծող՝ իրեն լրջությամբ, և ուրեմն մոտայլ, ծանր, նույն է Ռոնոլա Գարայը՝ Ամենի գլխավոր հերոսուհու դերակատարուհին՝ ֆիլմի շուրջ տված իր հարցազրույցներից մեկում. «Կարծես չգրված կանոն է դարձել այսօր. որան ֆիլմն ավելի ուժեղ է, այնքան ծանր է: Ֆրանսուան այն հարվածային ռեժիսորներից մեկն է այսօր, որ համարձակություն ունի հանել անստարկելիորեն բարդ, հավակնոտ ֆիլմեր, բայց դա չի նախադրում, որ ֆիլմերն ամեն անգամ լինեն վառ, ցայտուն, բեթե, մի խոսով գլխավորություն դասառնեն հանդիսասերին»:

Լամը՝ «Ամեն» ֆիլմում կան հոյակապ երաժշտական կատարելություններ մոդերն «Ուր կին» ֆիլմում, կան ուղղակի հղումներով այս կամ այն կինոգործին, դերասանին կամ ֆիլմին:

Սա է Օզոնի կինոարվեստի բանալին՝ ողբերգական այս աշխարհի զվարթ թեթևությունը, որ Նիցեի փիլիսոփայության նորոգյա ամենաիմաստով մեկնաբանություններից մեկն է ժամանակակից կինոյում: Ռեժիսորը չի մերժում դերասանաչափի կինոն. ֆիլմերը վառ, աղոթող հերոսների ճակատագրեր են, մի բան, որ իր ցայտուն արտահայտությունն է գտնում հենց «Ամեն» ֆիլմի մեջ: Բայց և յուրահայտ ֆիլմ, իր արժանապատիվներից և դիտարից անկախ, դերասանի այն առարկան է՝ անօգուտ և ոչ ուսիցիսար, բայց և բացարձակապես անհուժեք, որ ենթարկվում է միայն ու միայն Հանույի բացարձակ ճշմարտությանը:

Ֆիլմում առկա է սերը՝ իր դերասանուհի նկատմամբ, որ փրկում է ֆիլմը չոր կադրաժանրայինությունից: Ամենակարևորապես թվագրող էմոցիոնների մեջ, երբ սեսախցիկը կանգ է առնում հանկարծ երեսաստղ դերասանուհու դեմին՝ մանկական վրդովմունքով ուղղված աշխարհին, և չափազանց հուզիչ է որսալ մի դաճակ սեսախցիկի անհարժայեան մեջ ռեժիսորի սերը՝ իր ստեղծած հերոսուհու նկատմամբ, որին նա չի դադարում հեղձել և ոչ մի վայրկյան: Վերջերս Կլեր Վաստին տված իր հարցազրույցներից մեկում Ֆրանսուա Օզոնը խոսում է. «Այս էկրանացումն մեջ ինձ համար վճռորոշ դեր ունեցավ իմ հալիսակությունը՝ Ամենի հերոսուհու: Նախադրյալ դեր էր ինձ համար, որ չեմ կարող երկուս և կես ժամ հետեւել մեկին, որի ներկայությունը ընդամենը անհեթեթ է ինձ համար: Այնուամենայնիվ, որ սկզբից ետք իմ որոտան էր՝ այնուամենայնիվ, որ հանդիսանալու սիրի այդ եզրիս, արժանաց կենսագրությամբ և ցանկություններով աղջկան: Ինձ գրավում էին նրա ուժը և վճռականությունը: Ամենը համոզված է, որ ինքը ստեղծվել է մեծ գրող դառնալու համար: Եվ երեսաստղ աղջիկը՝ բացարձակ իրականացման ճանադարին, ենթագիտակցորեն ոչնչացնում է այն ամենը, ինչ խանգարում է նրան կերել իր աշխարհը՝ մինչև իսկ գրելով իրեն ինժեներականական, սթափ հայացքից կամ մերձավորին սեսախցիկ և հասկանալու ունակությունից:

Հիմա, արվեստի՝ որոշանք գլխավորի, որոշանք հաճույքի՝ բառիս բացարձակ իմաստով փիլիսոփայությունը բավական անտրամադրելի է այդպիսի բարդ և հարուստ ռեժիսորի մոտ, ինչպիսին Ֆրանսուա Օզոնն է: Ֆիլմերը ամեն անգամ իրենց կրեթիկ կան ճակատագրի սահմանագրի հայտնված, ամենի և ամենի անհեթեթությունը անսող հայացքով նայող անհասների յուրահայտությունն են: Ռանմ նման են նիլիստական շեփու հավակնության, որտեղ ամենաանտրամադրելի զուգարություններով մեզ են մասնակցում եթե ոչ ծաղիկները չարի, առաջ դասարկության: Ավազների ձայն ֆիլմում՝ Շառլոտ Ռամոլի-Նի ցնցող դերակատարմամբ, մենք հայլ առ հայլ մասնակից ենք դառնում ամուսնուն կորցրած և կորցրած իրողությունը չընկալող կնոջ՝ օրի խոսազուր խելագարությանը: Նույն խոսաբանությամբ՝ «Հինգ անգամ երկու» ֆիլմը մի սիրող զուգարության միջոցով անվերջ հեղձանով դիտարում է սիրո, յուրահայտության, կրի բազմաբարդ, հավասարակշռ մեխանիզմներ՝ մարդկությանը չորոնելով, կարելի է ասել, և ոչ մի հույս: Սակայն Օզոնի յուրահայտ աշխարհի այս բացարձակ ողբերգականությունը՝ բառիս դասական իմաստով, մեծապես ուղեկցվում է ռեժիսորի կինոարվեստի հասուն մյուս հաստատուն ուսուկով. խաղացվում, գունեղ այն բեթեությունը, որ անկախ ֆիլմերի սյուժեից և համատեքստից՝ հասնում է Օզոնի բոլոր ֆիլմերին և գալիս է նրանց գեղագիտական կատարելությունից: Ողբերգականությունն է թեթևության, գեղագիտական նրբագե-

լուսնով «Ամենը», «Ուր կին ֆիլմից հետո», ժանրային-գեղագիտական սեսանկյունից Օզոնի ամենախառուս ֆիլմերից է: Ֆիլմի հիմնում անգլիացի գրող Էլիզաբեթ Թեյլորի /1912-1975/ համանուն վեպն է՝ հրատարակված 1957 թվականին Անգլիայում, որ յուրահայտ է երեսաստղ կին գրող Ամենի ճակատագիրը: Վերջինիս նախափորձ գրող, Օսկար Ռայլիի ժամանակակից Մարի Կորեյի է, որ Վիկտորյա թագուհու ամենասիրելի փրկասանն էր: Աշխարհում առաջին թեստերների հեղինակ այս գրող-աստղը, որին երկար տարիներ երկրպագում էին ընթերցողները, այսօր կատարյալ մոռացության է մատնված, նույնիսկ անգլիացիների կողմից: Ֆիլմի հերոսուհին, որին մարմնավորում է անգլուհի սկանալ դերասանուհի Ռոնոլա Գարայը, հասնելով մեծ հոյակի՝ հայտնվում է իր իսկ կառուցած ավագ անհաս-

լուսնով «Ամենը», «Ուր կին ֆիլմից հետո», ժանրային-գեղագիտական սեսանկյունից Օզոնի ամենախառուս ֆիլմերից է: Ֆիլմի հիմնում անգլիացի գրող Էլիզաբեթ Թեյլորի /1912-1975/ համանուն վեպն է՝ հրատարակված 1957 թվականին Անգլիայում, որ յուրահայտ է երեսաստղ կին գրող Ամենի ճակատագիրը: Վերջինիս նախափորձ գրող, Օսկար Ռայլիի ժամանակակից Մարի Կորեյի է, որ Վիկտորյա թագուհու ամենասիրելի փրկասանն էր: Աշխարհում առաջին թեստերների հեղինակ այս գրող-աստղը, որին երկար տարիներ երկրպագում էին ընթերցողները, այսօր կատարյալ մոռացության է մատնված, նույնիսկ անգլիացիների կողմից: Ֆիլմի հերոսուհին, որին մարմնավորում է անգլուհի սկանալ դերասանուհի Ռոնոլա Գարայը, հասնելով մեծ հոյակի՝ հայտնվում է իր իսկ կառուցած ավագ անհաս-

լուսնով «Ամենը», «Ուր կին ֆիլմից հետո», ժանրային-գեղագիտական սեսանկյունից Օզոնի ամենախառուս ֆիլմերից է: Ֆիլմի հիմնում անգլիացի գրող Էլիզաբեթ Թեյլորի /1912-1975/ համանուն վեպն է՝ հրատարակված 1957 թվականին Անգլիայում, որ յուրահայտ է երեսաստղ կին գրող Ամենի ճակատագիրը: Վերջինիս նախափորձ գրող, Օսկար Ռայլիի ժամանակակից Մարի Կորեյի է, որ Վիկտորյա թագուհու ամենասիրելի փրկասանն էր: Աշխարհում առաջին թեստերների հեղինակ այս գրող-աստղը, որին երկար տարիներ երկրպագում էին ընթերցողները, այսօր կատարյալ մոռացության է մատնված, նույնիսկ անգլիացիների կողմից: Ֆիլմի հերոսուհին, որին մարմնավորում է անգլուհի սկանալ դերասանուհի Ռոնոլա Գարայը, հասնելով մեծ հոյակի՝ հայտնվում է իր իսկ կառուցած ավագ անհաս-

Սոչիի եւ Երեւանի թիմերի հաղթարժան ցարունակվում է

Համահայկական 4-րդ խաղերի ծրագրում ընդգրկված 10 մարզաձևերից թերեւս ամենամեծ հետաքրքրությունը ներկայացնում են բասկետբոլի մրցումները: Պատճառը դարձ է. մարզաձևը շատ մասշտիբ ու սիրված եւ սարածված է սփյուռում: Այս անգամ խաղերին մասնակցում են ղեկավարվող 21 եւ կանանց 11 թիմեր, որոնք նախնական փուլում բաժանվել էին խմբերի:

Տղամարդկանց մրցաշարում բավական լավ տղավորություն է թողնում Սոչիի թիմը, որը մարտնակ կոչվելով է եւ գրագծե խաղ է ցուցադրում: Նախնական փուլում Սոչիի բասկետբոլիստներն ընդգրկված էին 4-րդ խմբում: Նրանք խմբային մրցաշարում իրենց լավագույն կողմերով դրսևորեցին: Սոչիի բասկետբոլիստներին մրցակիցներից փչ թե շատ դիմադրություն ցույց տվեցին Լոնդոնի մարզիկները, որոնք զիջեցին 53-66 հաշվով: Երկրորդ մրցախաղում Սոչիի թիմը բավական հեշտությամբ դարձրեցին մասնակց Ախալաբախի բասկետբոլիստներին (96-43), իսկ երրորդ խաղում զգալի առավելության հասավ Մոսկովայի թիմի նկատմամբ (90-49): Սոչիի թիմն իր խմբում գրավեց 1-ին տեղը:

Զառուր եզրափակիչ մրցախաղում բավական համար մրցակիցություն ծավալվեց: Սոչի-Ֆրեդոն մրցախաղում երկու թիմերն էլ մեծ ջանքեր գործադրեցին հաղթանակի հասնելու համար: Սոչիի բասկետբոլիստներին հաջողվեց հաղթանակել մրցակցի դիմադրությունը եւ 8 միավորի առավելությամբ (78-70) հաղթանակ տանելով: մասն կիսաեզրափակիչ: Այս փուլում այսօր «Դինամո» մարզատարածում Սոչիի թիմն ուժեղ կշարժի Արմենի բասկետբոլիստների հետ, որոնք համար մրցախաղում, միայն 2 միավորի տարբերությամբ (69-67) հաղթեցին Թեհրանի թիմին:

Զառուր եզրափակիչ մյուս խաղում Գլենդեյլի թիմը 66-50 հաշվով դարձրեցին մասնակց Կահիրեի բասկետբոլիստներին: Կիսաեզրափակիչում Գլենդեյլի թիմի մրցակիցը կլինի ժնեվի թիմը, որը 83-68 հաշվով դարձրեցին մասնակց Սամարյայի բասկետբոլիստներին:

Կանանց մրցախաղում եւս հայտնի դարձան կիսաեզրափակիչի մասնակիցները: Ամենազորության մասնակցին Գյումրիի բասկետբոլիստներին, որոնք 60-74 հաշվով զիջեցին սեփականակերտներին: Մեծ առավելությամբ Գլենդեյլի թիմը հաղթեց Մոսկովային (85-45): Իրանի երկու թիմերի՝ Թեհրանի եւ Թավրիզի մրցակիցներն 64-48 հաշվով առավելության հասան առաջինները: Վերջին իրենց մրցակիցներն ավարտեցին Երեւանի եւ Աբեյնի բասկետբոլիստներին: Երեւանցի մարզիկների առավելությունն ակնհայտ էր, որոնք էլ հաղթեցին 70-41 հաշվով: Այստիպով, կանանց բասկետբոլի կիսաեզրափակիչում այսօր միմյանց հետ կմրցեն հետեւյալ թիմերը. Թեհրան-Գլենդեյլ, Երեւան-Սեփականակերտ:

Բասկետբոլի մրցաշարի մասին խնդրեցին կարծիք հայտնել մրցումների գլխավոր մրցավար **Ժորա Բաղդասարյանին**:

- Որոշեց կանոն Համահայկական խաղերում բասկետբոլի հանդիպումներն անցել են լարված մրցախաղում: Բացառություն չի կազմում նաեւ ընթացիկ մրցաշարը: Տղամարդկանց մրցաշարում հանդես են գալիս մոտ 10 հավասարագոր թիմեր, որոնք հավակնում

ՐԻՄԵՆՔՐԵՍ

էին մեղավոր: Կանանց մրցաշարում էլ նկատվում է 4-5 թիմերի առավելությունը մրցակիցների նկատմամբ: Ուստի դժվար է գուշակել, թե թիմերից ո՞ր մեկը կնվաճի չեմպիոնի տիտղոսը: Ընդհանուր առմամբ նշված թիմերի՝ սեփականակերտի կողմից մրցաշարում բավական բարձր է, իհարկե, սիրողական բասկետբոլի մակարդակով:

Ցավով, մեկնարկում ակնհայտ եղանքից շեղված անակնկալի, որի հետևանքով Երեւանի տղամարդկանց թիմն էր: Ինչպես տեղյակ եմ, Երեւանի թիմը Կահիրեի բասկետբոլիստների հետ մրցախաղում ծեծկոտ էր սարել: Երեւանի թիմը նախորդ խաղերում 2-րդ տեղն էր գրավել, իսկ երկու տարի առաջ կայացած բասկետբոլի Համահայկական մրցաշարում դարձել էր հաղթող: Ուստի կրկնակի ցավով է երեւանցիների վարձագրող, որի դասձառով նրանք հանվեցին մրցաշարից: Դրանում առաջին հերթին մեղավոր են թիմի մարզիչները:

Եթե հաշվի չառնենք այդ միջադեպը, ապա ընդհանուր առմամբ մրցաշարն անցնում է նորմալ հունով: Ինչ վերաբերում է արդյունքներին, ապա այստեղ եւս անակնկալներ գրանցվեցին: Առաջինը Կահիրեի տղամարդկանց թիմի ֆառորդ եզրափակիչ փուլ դուրս գալն էր, ինչին, իհարկե, նույնպես Երեւանի թիմի որակագրվումը: Մեծ ակնկալիներ ունեին Գյումրիի տղամարդկանց թիմից, սակայն թիմը չարդարացրեց սպասելիքները: Վերջին խաղում գյումրեցիները ցավալի դարձան կրեցին Գլենդեյլի հետ մրցակիցները: Այդ խաղում հաջող փուլ մտնելու համար գյումրեցիներին հաղթանակ էր անհրաժեշտ 11 միավորի տարբերությամբ: Խաղավարից 1 ռոմե 45 վրկ առաջ Գյումրիի թիմը հաղթում էր 13 միավորի առավելությամբ, սակայն չկարողացավ դիմադրել հաղթանակ հաշվին ու ի վերջո մրցակցին զիջեց 61-62 հաշվով՝ դուրս մնալով հետագա մրցաշարից: Մինչդեռ գյումրեցիների կազմում 2 մ 10 սմ-ից բարձր հասակ ունեցող երկու բասկետբոլիստ էր խաղում: Որքան տեղյակ եմ, Թեհրանի թիմում խաղում է Իրանի երիտասարդական հավաքականի մեկ բասկետբոլիստ, մյուսն էլ հանդես է գալիս Ֆրեդոնի թիմում: Հայաստանի թիմերում հիմնականում խաղում են գործող մարզիկները, իսկ մյուս թիմերում որոշեց կանոն սիրող մարզիկներ են:

Չորս հայ շախմատիստներ կվիճարկեն աշխարհի գավաթը

ՖԻԴԵ-ն հրապարակել է տարեկան շախմատի Մանսիյսկում կայանալի շախմատի աշխարհի գավաթի 2-րդ խաղարկության մասնակիցների ցանկը: Այն գլխավորում են Մեխիկոյում կայանալի աշխարհի առաջնության ութ մասնակիցները՝ Վիվադանաթան Անանյանը, Ալեքսանդր Մորոզովիչը, Պետր Լեկոն, Լեոն Արմենյանը, Պյոտր Սվիդլերը, Բորիս Գելֆանդը, Ալեքսանդր Գրիշչուկն ու Վլադիմիր Կրամնիկը: Ընդհանուր առմամբ մրցաշարում հանդես կգան 128 շախմատիստներ, որոնք վիճակահանությամբ զույգեր կկազմեն ու նույնպես մրցակարգով կործեն հաղթողին: Հիշեցնենք, որ աշխարհի անդրադիվ գավաթակիր Լեոն Արմենյանն է:

Հայ շախմատիստներից, բացի Լեոն Արմենյանից, աշխարհի գավաթը կվիճարկեն նաեւ մինչեւ 20 տարեկանների աշխարհի չեմպիոն Զավեն Անդրեասյանը, ինչպես նաեւ Վլադիմիր Գրիշչուկն ու ԱՄՆ-ում քննվող Վարուժան Գրիշչուկը:

Աննա Նազարյանը կրկնակի հաջողության հասավ

Կանանց եւ տղամարդկանց զուգախաղերով ավարտվեցին Համահայկական 4-րդ խաղերի բաղնիքային մրցումները: Կանանց զուգախաղում եզրափակիչում Աննա Նազարյանը, որ մենախաղում նվաճել էր չեմպիոնի տիտղոսը, ընկերակցելով Լուսինա Մանուկյանին, կրկին հաջող հանդես եկավ: Երեւանյան զույգը 2-1 հաշվով դարձրեցին մասնակց Ռուզաննա Հակոբյան (Կիել)-Մարիամ Համբարձումյան (Սոֆիա) երկյակին եւ ծանաչվեց ուժեղագույնը: Հիշեցնենք, որ Հակոբյանն ու Համբարձումյանը մենախաղում դարձել էին համադասասխանաբար արժապետ եւ բրոնզե մրցանակակիրներ: 3-րդ տեղի համար ղայախաղում Վարդիթեր Պողոսյան-Սեդա Բեգիսյան զույգը 2-0 հաշվով առավելության հասավ

Վեներա Բոդյան-Շուշան Աղաջանյան երկյակի նկատմամբ: Տղամարդկանց մենախաղի հաղթող Հայկ Միսակյանին չհաջողվեց ոսկե մեդալ նվաճել նաեւ զուգախաղում: Հեռավորակյան է, որ նա ընկերակցել էր բաղնիքային միջազգային ֆեդերացիայի գործկոմի անդամ, Բուլղարիայի դասվիրական ղեկավար Բյուզանդ Դասաբյանին: Այս զույգը եզրափակիչում 1-2 հաշվով զիջեց Ռուբեն եւ Հարություն Պողոսյաններին, որոնք ներկայացնում էին Երեւանը: 3-րդ տեղը զբաղեցրեց Մյարսակ Ռայան-Հայկա Մնացականյան երեւանյան երկյակը, որը 2-0 հաշվով առավելության հասավ իր համախաղաբաններ Հովհաննես Գրիգորյանի ու Մեդա Միսակյանի նկատմամբ:

Երեւանցի թենիսիստների առավելությամբ

Թենիսի «Մաստր կլաս» ակումբի կորեում իրենց մրցակիցներն են Երեւանյան Համահայկական 4-րդ խաղերի մասնակիցները: Մրցանակների համար մրցակիցներն էին բրոնզե 27 ֆուլթների 67 թենիսիստներ ու 27 թենիսիստուհիներ: Ինչպես տեղեկացանք մրցումների գլխավոր մրցավար **Արմեն Մելումյանից**, Հայաստանի այս մրցաշարում

ՖՐԱՆՈՒՅ

Մենախաղերի չեմպիոնուհի Լուսինե Դավթյանը

հասկացված էր 24 տեղ (16 տղա, 8 աղջիկ): Մեր համադասարարները խաղերում ներկայացնում են Երեւանի (12 տղա, 6 աղջիկ), Գյումրիի, Վանաձորի եւ Սեւանի թենիսիստները: Ըստ Արմեն Մելումյանի, թենիսիստները բավական հասուն խաղ են ցուցադրում: Տոն են տալիս Երեւանցի թենիսիստները, քանի որ ի տարբերություն մրցակիցներից աշխարհի, մեր դասվիրակները գործող մարզիկներ են:

Երեւ իրենց մրցակիցներն ավարտեցին կանանց մենախաղի մասնակիցները: Եզրափակիչում չեմպիո-

նի կոչման համար շատ համար մրցախաղաբան ծավալվեց Երեւանցիներ Լուսինե Դավթյանի եւ Փայանե Թուսյանի միջեւ: Առաջին խաղափուլը Լուսինեն առեց 6-4 հաշվով, 2-րդում էլ նա կարողացավ հաստատել իր առավելությունը մրցակցի նկատմամբ եւ հռչակվեց Համահայկական 4-րդ խաղերի չեմպիոնուհի: 3-րդ տեղի համար մրցախաղում Անի Ամիրաջանը դարձրեցին մասնակց Զնուր Եղիզյանին: Այսօր հայտնի կդառնան նաեւ տղամարդկանց մենախաղի հաղթողը:

Ուժեղագույնները ցարունակում են ղայախաղը

Հայտնի դարձան ֆուտբոլի մրցաշարի ֆառորդ եզրափակիչի բոլոր մասնակիցները: Առաջին խմբում, որտեղ ընդգրկված էին 5 թիմեր, բոլորին գերազանցեցին Սամարյայի ֆուտբոլիստները, որոնք անցկացրած չորս մրցախաղերում էլ հաղթեցին: Վերջին տուրում կայացավ Սամարյայի-Սեփականակերտ բավական հեռավորակյան մրցակիցները: Այն անցավ բավական լարված ու համար մրցախաղում: Սամարյայիցներին հաջողվեց հաղթել նաեւ նախնական փուլի վերջին խաղում (2-1) եւ գրավել 1-ին տեղը: Մինչ այդ, Սամարյայի թիմը 11-2 հաշվով հաղթել էր Թբիլիսիի ֆուտբոլիստներին, 8 անդաստիպան գնդակ էր խփել Ֆրանկֆուրտի թիմի դարձուցող, դարձուցող էր մասնակց նաեւ Ռուսոսկի թիմին (4-0):

Սեփականակերտներն առաջին խմբում զբաղեցրին 2-րդ տեղը: Զառուր եզրափակիչում նրանք կմրցեն Մոսկովայի թիմի հետ, իսկ Սամարյաները:

լի թիմի մրցակիցը կլինի Երեւանը: Խմբում վաս հանդես չեկան նաեւ Դոնի Ռուսոսկի ֆուտբոլիստները: Նրանք 3-0 հաշվով հաղթել էին ֆրանկֆուրտցիներին եւ ոչ-ոքի ավարտել հանդիպումը Սեփականակերտի թիմի հետ (3-3): Վերջին տուրում Դոնի Ռուսոսկի մրցակիցը Թբիլիսիի թիմն էր: Հաջորդ համար անաստեղի ֆուտբոլիստները զիջեցին այդ մրցախաղում մրցակցին (2-5) եւ խմբում գրավեցին 4-րդ տեղը՝ չորս հանդիպումներում վասակելով նույնքան միավոր:

2-րդ խմբից ֆառորդ եզրափակիչ մասնակցներն Այրեւսի եւ Լուս Անգելիսի թիմերը, որոնք վերջին տուրում մրցեցին միմյանց հետ: Այդ դասին երկու թիմերն էլ արդեն առաջնակից էին իրենց մասնակցությունը հաջող փուլին եւ դեռ է վիճարկելին 1-2-րդ տեղերը: Հաջողությունն ուղեկցեց Բուենոս Այրեսին, որը հաղթելով 2-0 հաշվով, վասակեց 9 միավոր ու խմբում գրավեց 1-ին տեղը:

«Համագործակցության գավաթի» մրցաշարը Սանկս Պետերբուրգում

Ինչպես տեղեկացրել է Ռուսաստանի ֆուտբոլային միության նախագահ Վիտալի Մուսկոն, ԱՊԳ եւ Բալթյան երկրների ֆուտբոլի չեմպիոնների «Համագործակցության գավաթի» հերթական մրցաշարը կանցկացվի Սանկս Պետերբուրգում: Պատճառն այն է, որ 2008-ի հունվարին Սուսկոն «Օլիմպիկսկի» մարզատարածում կայանալու է գնդակով իտալիա աշխարհի առաջնությունը:

Առաջին տեղում Երեւանի մարզիկներն են

Ինչպես հայտնի է, Համահայկական 4-րդ խաղերին մասնակցում են 94 ֆուտբոլի 2500-ից ավելի մարզիկներ: Այսօրվա դրությամբ մրցանակների են արժանացել 18 ֆուտբոլիստներ: Թիմային ղայախաղում անվիճելի է Երեւանցի մարզիկների առավելությունը, որոնք նվաճել են 21 ոսկե, 12 արծաթե եւ 11 բրոնզե մեդալներ:

Քաղաք	Ներկայացնում են մարզիկների արժանացած ֆուտբոլիստների ցանկը.			
	ոսկե	արծաթե	բրոնզե	ընդ.
1. Երեւան	21	12	11	44
2. Վանաձոր	4	5	2	11
3. Գլենդեյլ	2	-	-	2
4. Արաբաք	1	2	1	4
5. Կաղան	1	-	-	1
6. Ախալաբախ	1	-	3	4
7. Թեհրան	1	-	4	5
8. Գյումրի	1	-	2	3
9. Թբիլիսի	1	-	-	1
10. Մոսկով	1	-	-	1
11. Մոսկով	-	6	2	8
12. Սեփականակերտ	-	2	3	5
13. Կիել	-	2	1	3
14. Սոֆիա	-	2	1	3
15. Հասկովո	-	1	-	1
16. Իզեբան	-	-	2	2
17. Պլովդիվ	-	-	1	1
18. Արսլան	-	-	1	1

